

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID INSTITUTIONEN BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2008:50
ISSN 1654-0247

”Döm inte boken efter omslaget”
– en fallstudie om det Levande biblioteket på folkbibliotek

Karin Hegnelius Tedenbrant

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© Karin Hegnelius Tedenbrant
Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel:	”Döm inte boken efter omslaget” – en fallstudie om det Levande biblioteket på folkbibliotek
Engelsk titel:	“Don’t judge the book by its cover” – a case study about the Living library at the public library
Författare:	Karin Hegnelius Tedenbrant
Kollegium:	Kollegium 1
Färdigställt:	2008
Handledare:	Alen Doracic
Abstract:	The purpose of this study is to examine the phenomenon “Living library”, where people are lent out instead of books. First it is looked into what the Living library means to the person who is borrowing a living book and what it means to the living book itself. Than the Living library is put in a public library context. This is done through a case study of the city library of Helsingborg and the city library of Malmö. The theoretical framework consists of an analysis model of the public library constructed by Andersson and Skot-Hansen. Interviews are conducted in order to se what the Living library means to the borrower and to the living book. Text analysis is done in order to see if the intention of the Living library can be a part of the public library activity and the public library’s role in the society. The result indicates that the Living library has several meanings to the borrower and the living book. This in turn can be related to the public library as a centre of knowledge, a centre of culture and a social centre according to Andersson’s and Skot-Hansen’s analysis model. It can also be assumed that the living library gives opportunities to sense making participation. The intention of the Living library is to struggle against prejudice. This is done through knowledge, which can be related to the public library as a center of knowledge according to Andersson’s and Skot-Hansen’s analysis model. The Living library can also be a part of the public library’s democratic role in the society because of their common interest in human rights.
Nyckelord:	levande bibliotek, låna en fördom, Helsingborgs stadsbibliotek, Malmö stadsbibliotek

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
1.1 Det Levande biblioteket	3
1.2 Syfte och frågeställningar	4
1.3 Avgränsningar	5
1.4 Disposition.....	5
2. Forskningsstrategi och metodval.....	7
2.1 Forskningsstrategi.....	7
2.1.1 Fallstudie	8
2.2 Metodval.....	8
2.2.1 Intervjuer	9
2.2.2 Textanalys.....	11
3. Tidigare forskning	13
4 Teoretisk och analytisk utgångspunkt	19
5. Resultatredovisning och analys av intervjuer.....	22
5.1 Presentation av informanterna.....	22
5.2 Fördomsbekämpning – Kunskapscentrum	24
5.3 Identifikation – Identitet, Kulturcentrum.....	26
5.4 Personlig kontakt – Socialt centrum.....	29
5.5 Sammanfattning.....	31
5.6 Bibliotekarierna om det Levande biblioteket som en del av folkbibliotekets verksamhet.....	32
6. Resultatredovisning och analys av styrdokument	34
6.1 Presentation av styrdokument.....	34
6.2 Kunskapscentrum	36
6.3 Kulturcentrum.....	37
6.4 Socialt centrum.....	38
6.5 Sammanfattning.....	39
6.6 Styrdokumentens värdegrund.....	40
7. Diskussion och slutsatser.....	41
7.1 Vilken betydelse har det Levande biblioteket för de Läsare och levande Böcker som ingår i den här studien?	41
7.2 Hur kan avsikten med det Levande biblioteket utgöra en del av folkbibliotekets verksamhet och understödja folkbibliotekets roll i samhället?	43
7.3 Förslag till fortsatt forskning	46
8. Sammanfattning.....	48
Käll- och litteraturförteckning	49
Bilaga 1.....	53
Bilaga 2.....	54
Bilaga 3.....	56

1. Inledning

Det har alltid funnits en avvisande attityd mot människor som avviker från det som anses vara normen. Om avvikandet inte automatiskt medför någon status i samhället kan det ofta leda till en marginalisering. Personen tillhörande en marginaliserad grupp tenderar att bli betraktad som en främling, någon som man inte har något gemensamt med. Istället för att hitta minsta gemensamma nämnare mellan människor förstärks istället många gånger skillnaderna. När fokus ligger på det avvikande utan någon förståelse för det gemensamma kan fördomar frodas. Spekulationer och okunskap bildar denna grogrund för fördomar. Dessa kan ta sig olika uttryck, alltifrån ett vagt ogillande till öppet visat förakt. I sina värsta avarter kan det leda till hat och våld. Det var i detta sammanhang som idén och genomförandet av det första Levande biblioteket kom till stånd.

Det första Levande biblioteket, där människor lånas ut istället för böcker, organiserades av den danska frivilligorganisationen Föreningen Stoppa Våldet och genomfördes på och i samarbete med Danmarks största musikfestival, Roskildefestivalen, år 2000. Föreningen arbetade med att låta unga människor göra en insats för att motverka ungdomsvåldet. Det Levande biblioteket under Roskildefestivalen var mycket välbesökt och uppskattat. (Det levande biblioteket 2005, s. 13)

Sedan dess har idén om det Levande biblioteket spridits och använts i olika kontexter¹. För bibliotekarier var det troligen i och med genomförandet av ett Levande bibliotek på bokmässan i Göteborg 2005 som det blev allmänt känt, även om det tidigare förekommit artiklar i fackpressen (Erichs 2005, s. 22-23).

Ett Levande bibliotek upprättas vanligen under en eller ett par dagar, ofta i samband med andra evenemang. De människor som uppträder i egenskap av levande Böcker representerar en samhällsgrupp som ofta utsätts för fördomar. Det kan till exempel röra sig om homosexuella, muslimer, handikappade och så vidare. Levande bibliotek lanseras också under parollen "Låna en fördom – och bli av med den". En annan slogan är "Döm inte boken efter omslaget". Tanken är att skapa ett möte mellan människor som normalt inte har någon kontakt med varandra och ge tillfälle att ställa frågor som man annars inte skulle våga ställa. På så sätt lär man sig mer om människor som är annorlunda än en själv. Förhoppningen är att mötet ska leda till en större förståelse för den aktuella gruppen. Praktiskt går det oftast till så att den som vill låna en levande bok, hädanefter kallad Läsare, går fram till en lånedisk där de olika fördomarna finns beskrivna. Efter att ha tagit del av beskrivningarna bestämmer sig Läsaren för att låna en viss levande bok, hädanefter kallad levande Bok. Läsaren får ta del av de låneregler som gäller vid utlån av levande Böcker och även lämna lånekortsuppgifter. Läsaren och den levande Boken sätter sig sedan en bit bort för att samtala, under en tidsbegränsad period. (Det levande biblioteket 2005, s.7-35) Ofta bjuds Läsaren och den levande Boken på fika, vilket kan underlätta samtalet vid ett sådant här konstruerat möte.

---

¹ Ett exempel på detta är Riksställningar som mot en avgift kan åka ut till den som beställt tjänsten och sätta upp ett färdigt, som de kallar det, "fördomsbibliotek", vilket är samma sak som Levande bibliotek. I Stockholm har de till exempel gjort det på Kulturhuset, Länsmuseumet och i samband med teaterdagar på Riksteatern. (Riksställningar, 2007)

Det Levande biblioteket var ett relativt nytt fenomen när jag påbörjade den här uppsatsen, men i dagsläget har verksamheten förekommit i ytterligare ett antal olika sammanhang. Vid sökning på webben kan det konstateras att det Levande biblioteket också bedrivits på många bibliotek runt om i Sverige. Malmö stadsbiblioteks Levande bibliotek uppmärksammades även i TV-programmet Klass 9A². Företeelsen är numera internationell och i oktober 2007 hölls det en konferens i England. I anslutning till denna skrevs det även en vetenskaplig artikel³ i ämnet. På stadsbiblioteket i Malmö har man gått från att ha Levande bibliotek vid sporadiska tillfällen till att bedriva verksamheten regelbundet flera gånger per termin. Det faktum att det också har diskuterats att bilda ett nätverk i Svensk biblioteksförnings regi talar för att det Levande bibliotek börjar etablera sig i en folkbibliotekskontext.

Folkbibliotekets karaktär av neutral plats, ett ställe dit alla är välkomna utan krav, gör det till en särskild lämplig plats för bedrivandet av Levande bibliotek. Det råder en brist på sådana neutrala platser och den amerikanske sociologen Ray Oldenburg noterar att det blivit en anmärkningsvärd minskning av samlingsställen som är viktiga för, det som han kallar, människors ”informal public life” (Oldenburg 1989, s. xvi). Den amerikanske forskaren Ronald B. McCabe menar att det är ont om sådana ställen som ger utrymme för en offentlig dialog och social interaktion (McCabe 2001, s. 80). Liksom McCabe, hänvisar de båda kanadensiskorna, bibliotekarien Colleen Alstad och Ann Curry, professor vid University of British Columbia School of Library, till begreppet ”civic space”. De sistnämnda menar att sådana utrymmen har försvunnit eller blivit omgjorda till ställen baserade på underhållning. Det gör att utrymmet för allmänhetens möjligheter till möten och samtal minskat, vilket i sig är en demokratisk förlust. (Alstad & Curry 2003, s.1)

När jag först läste om det Levande biblioteket fångade det med en gång min uppmärksamhet, eftersom jag, inte bara intresserar mig för folkbiblioteket som neutral plats, utan även för dess potential att vara av betydelse i människors liv och att vara en positiv kraft i samhällsutvecklingen.

Tanken om att det Levande biblioteket kanske skulle kunna vara just en sådan här positiv kraft i samhällsutvecklingen styrks av aktuell hatbrottsstatistik. Det finns en tendens till ökning av de brott som orsakas av de fördomar som det Levande biblioteket har för avsikt att motverka. Brottsförebyggande rådet, BRÅ, utkom år 2007 med hatbrottsstatistik gällande år 2006. Enligt rapporten föreligger det en ökning av

---

² Klass 9A, del 7, 20080324

³Den vetenskapliga artikeln kommenteras i kapitlet om den tidigare forskningen. Övriga artiklar i tidskrifter och tidningar är inte vetenskapliga och huvudsakligen av deskriptiv karaktär, exempelvis Biblioteksbladet nr 3 årgång 2005 (Erichs, Johan 2005) och Aftonbladet 2005-03-12. Det första Levande biblioteket i Malmö stadsbiblioteks regi blev mycket uppmärksammat i media. Arrangörerna uppger att de gav över 40 intervjuer till både press, radio och TV som sedan spreds över Europa, USA, Australien och Nya Zeeland. I telefonsamtal 2007-03-12 informerades jag av den bibliotekarie som varit ansvarig för det Levande biblioteket i Malmö att akademiska arbeten om Levande bibliotek har påbörjats i Canada och Australien. Det hade kommit till bibliotekariens kännedom då forskare hade tagit kontakt med henne för att få ta del av utvärderingar.

anmälningar av hatbrott med 11 procent.⁴ Definitionen av hatbrott kan skilja sig åt, men det råder enighet, både i Sverige och internationellt, om ”att kränkningen är ett resultat av bristande respekt för mänskliga rättigheter och människors lika värde” (Sporre 2007, s.12). BRÅs definition av hatbrott lyder:

Brott mot person, grupp, egendom, institution eller representant för dessa, som motiveras av rädsla för, fiendlighet eller hat mot offret grundat på hudfärg, nationalitet eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning som gärningspersonen tror, vet eller uppfattar att personen eller gruppen har (Sporre 2007, s. 22).

Avsikten med det Levande biblioteket baserar sig på etiska principer som kan sägas utgöra dess värdegrund. Det innebär ett aktivt ställningstagande om hur samhället ser ut och hur det bör se ut i vissa avseenden.

1.1 Det Levande biblioteket

Nordiska ministerrådet har gett ut handboken *Det levande biblioteket – Handbok för arrangörer* (Det levande biblioteket 2005). Denna bok ligger till grund för det här avsnittet, där det ges nödvändig bakgrundsinformation om det Levande biblioteket.

I boken läggs stor vikt vid att förklara avsikten med verksamheten. Utöver det innehåller den detaljerade råd och tips för ett praktiskt genomförande. Med andra ord så tydliggörs målsättningen och metoden förklaras. I den här bakgrundsbeskrivningen fokuseras det på målsättningen, själva avsikten med att bedriva verksamheten. Metoden, hur ett Levande bibliotek ska genomföras kommenteras i den mån det kan ha inverkan på målsättningen/avsikten.

Redan på första sidan klargörs Nordiska ministerrådet avsikt:

Mänskliga rättigheter kan inte tryggas enbart med lagens hjälp. Det är därför Europarådet också arbetar för att påverka samhället och de offentliga myndigheter som stöder kampen för mänskliga rättigheter runt om i världen och strävar efter att förhindra orättvisor, förtryck och diskriminering. Terry Davis, Europarådets generalsekreterare (Det levande biblioteket 2005)

De grundläggande målen för det Levande biblioteket formuleras också i denna anda:

Det levande biblioteket är en metod att främja respekten för mänskliga rättigheter och mänsklig värdighet och syftar till att göra människor medvetna och öppna för en konstruktiv dialog om fördomar som kan leda till diskriminering av enskilda personer eller grupper av människor. (Det levande biblioteket 2005, s. 23)

Läsaren ges möjlighet att förutsättningslöst tala med en främling under en avgränsad tid. Dagens samhälle erbjuder mycket begränsade möjligheter till sådana möten:

Informationssamhällets alltmer komplexa, men lösare sociala relationer kan leda till en alltmer splittrad kontakt. Människor kommunicerar enbart med dem som delar deras dagliga

---

⁴ Denna ökning kan dock ha olika orsaker. Den kan ha att göra med att BRÅ från och med den här rapporten har tagit över ansvaret för hatbrottsstatistiken från svensk säkerhetspolis, SÄPO. Generellt rymmer hatbrott ett stort mörkertal, det är med andra ord inte alla brott som blir anmälda. BRÅ utesluter dock inte att en faktisk ökning har skett.

verksamhet eller gemensamma intressen, vare sig det nu är på jobbet, hemma eller på fritiden. Det återstår föga tid och få tillfällen till personliga möten med okända. (Det levande biblioteket 2005, s. 10)

Människor har i allmänhet en mycket ofullständig kunskap om främlingar. Det är lätt att då begränsas av ”fantasier och gissningar eller fördomar och stereotyper, alltför ofta en kombination av båda delar”. Den sociologiska definitionen av en främling handlar inte om någon som är avlägsen. ”Istället är det närheten som är det avgörande: avståndet till dem som finns i vår närhet. De sociala skrankorna formas av våra sociala, kulturella och politiska olikheter vid sidan av ålder, livsmönster och framgångsutsikter.” (Det levande biblioteket 2005, s.10)

De levande Böckerna ska vara ”personer ur grupper som ofta drabbas av diskriminering och socialt utanförskap” (Det levande biblioteket 2005, s. 9). Vilka som tillhör diskriminerade grupper anges till exempel i Europakonventionen om mänskliga rättigheter. Det kan handla om ”religiösa, sexuella eller etniska minoriteter, som t.ex. bögar eller lesbiska, muslimer eller romer”. Detta är en begränsad tolkning av diskriminerade grupper. Det kan också göras en vidare tolkning och i det fallet kan de levande Böckerna bestå av människor som det finns stereotypa uppfattningar om. Det kan då bland annat vara frågan om till exempel yrken, såsom polis eller matvanor, såsom vegetarian. (Det levande biblioteket 2005, s. 33)

Om fel sorts levande Böcker utses kan hela avsikten med det Levande biblioteket äventyras. Verksamheten grundar sig på ett ”brobyggande” och är inte en ”plattform för motsättningar och konflikter”. Det är därför inte möjligt att ha med ”skinheads, nazister, religiösa fundamentalister eller folk från udda religiösa sekter med avvisande inställning till andra grupper i samhället.” (Det levande biblioteket 2005, s. 15) Inte heller kan de levande Böckerna vara sådana som kan tänkas ”uppmuntra till ett osunt eller farligt beteende” till exempel narkoman⁵ (Det levande biblioteket 2005, s. 33).

Att sätta upp ett Levande bibliotek är ett ansvarsfullt åtagande och det är nödvändigt att organisatören har syftet klart för sig. Om det inte genomförs på ett korrekt sätt kan det istället förorsaka skada. Handboken slår fast att det Levande biblioteket inte får ”missbrukas för politisk propaganda, egen PR eller kommersiella syften.” (Det levande biblioteket 2005, s. 12, 22)

Avsikten med det Levande biblioteket vilar på en tydlig demokratisk värdegrund som består av ett värnande om de mänskliga rättigheterna. Dess mening är att vara konkret redskap för att minska de fördomar som kan leda till diskriminering.

1.2 Syfte och frågeställningar

Studiens syfte är att undersöka vilken betydelse det Levande biblioteket har för de inblandade och hur det Levande biblioteket förhåller sig i en folkbibliotekskontext. Frågeställningarna blir därför:

---

⁵ Däremot kan man använda sig av levande Böcker ”som har tagit sig ur ett missbruk eller framgångsrikt förändrat ett negativt eller destruktivt beteende som t.ex. nykter alkoholist”. De kan hända att dessa lånas av Läsare som frågar efter råd och hjälp i förhållande till sin egen livssituation. (Det levande biblioteket, s. 34)

- Vilken betydelse har det Levande biblioteket för de Läsare och levande Böcker som ingår i den här studien?

- Hur kan avsikten med det Levande biblioteket utgöra en del av folkbibliotekets verksamhet och understödja folkbibliotekets roll i samhället?

1.3 Avgränsningar

Som tidigare framgått har det Levande biblioteket ofta bedrivits utan inblandning av något bibliotek. Till grund för den här studien ligger dock Levande bibliotek som uteslutande bedrivits av folkbibliotek. Det ger uppsatsen relevans inom ämnet biblioteks- och informationsvetenskap.

Det koncept, som det Levande biblioteket kan sägas utgöra, har även använts i andra sammanhang än just med avsikt att motarbeta fördomar. Det kan då till exempel röra sig om möten med en levande Bok som kanske besitter särskilda fackkunskaper eller erfarenheter som kan vara av intresse för Läsarna.⁶ Dessa typer av Levande bibliotek som inte har som syfte att motverka fördomar är inte relevanta för den här uppsatsen.

1.4 Disposition

I det första kapitlet presenteras bakgrunden till den här uppsatsens problemområde. Det Levande bibliotek beskrivs och valet av ämne motiveras. Syfte och frågeställningar anges och avgränsningar kommenteras. Sist i kapitlet följer dispositionen.

I det andra kapitlet redogörs det för forskningsstrategi och metodval. Den kvalitativa fallstudiens fördelar kommenteras. Detta följs av en närmare beskrivning av hur de båda metoderna, textanalys och intervjuer, används.

I det tredje kapitlet presenteras den forskning som bedöms vara relevant utifrån det valda ämnet.

I det fjärde kapitlet anges den teoretiska och analytiska utgångspunkten. Den analysmodell som används är utformad av Mariann Andersson och Dorte Skot-Hansen. Analysmodellens olika begrepp beskrivs och det sätt på vilket de används förklaras.

I det femte kapitlet är det resultatredovisningen och analysen av intervjuerna som går igenom. Kapitlet inleds med en presentation av informanterna. Analysen sker utifrån biblioteket som kunskapscentrum, kulturcentrum och socialt centrum. Dessa sätts sedan i samband med det som framkommit i intervjuerna nämligen, fördomsbekämpning, identifikation och personlig kontakt. Detta följs av en sammanfattning och ett utdrag av intervjuerna med bibliotekarierna om vad de anser om det Levande biblioteket som en del av folkbibliotekets verksamhet.

---

⁶ Ett exempel på detta var när Malmö stadsbibliotek anordnade ett Levande bibliotek i samband med Förintelsens dag då man kunde låna människor som överlevt koncentrationslägren under andra världskriget.

I det sjätte kapitlet presenteras resultatredovisning och analys av styrdokument. Först görs en presentation av de olika styrdokumenterna. Den därpå följande analysen är också uppdelad i biblioteket som kunskapscentrum, kulturcentrum och socialt centrum. Därpå följer det en sammanfattning och kapitlet avslutas med en redogörelse för styrdokumentens värdegrund.

Det sjunde kapitlet består av diskussion och slutsatser. Rubrikerna i det här kapitlet är synonyma med de två frågeställningarna. Innehållet i kapitel fem och sex diskuteras utifrån perspektiv som behandlas i kapitlet om den tidigare forskningen och slutsatserna dras i samband med denna diskussion. Kapitlet avslutas med förslag till fortsatt forskning.

Kapitel åtta, slutligen, innehåller en sammanfattning.

2. Forskningsstrategi och metodval

I det här kapitlet redogörs det för valet av studiens forskningsstrategi, den kvalitativa fallstudien. Därefter beskrivs och motiveras fallstudiens metoder, textanalys och intervjuer.

2.1 Forskningsstrategi

Utgångspunkten för val av forskningsstrategi och metod är beroende av vilken typ av problem som ska undersökas och vilka frågeställningar det önskas svar på. (Nyberg 2000, s. 99) Den vanligaste åtskillnaden görs mellan kvantitativ och kvalitativ forskning. Den kvantitativa forskningen lämpar sig bäst för studier som går ut på att mäta något, söka efter en förekomst eller frekvens. Den kvalitativa forskningen däremot handlar om ett fenomenens innebörd (Widerberg 2002, s. 15).

Inom den kvantitativa forskningen sammanställs stora mängder data, oftast i form av siffror (Bryman 2002, s. 273). Dessa numeriska data redovisas vanligen statistiskt (Nyberg 2000, s. 100). Det gör att generaliseringar av forskningsresultat är både gångbara och eftersträvansvärda.

Den kvalitativa forskningen däremot baseras mestadels på ett mindre antal enheter (Bryman 2002, s. 273), vilket möjliggör mer djupgående studier. Kvalitativ data är inte så koncis utan har snarare karaktären av ”fyllig information” (Bryman 2002, s. 273). I den här studien har det varit en självklarhet att välja en kvalitativ ansats, eftersom ämnets karaktär och de valda frågeställningarna innebär att det inte finns några enkla och lättåtkomliga svar. Denscombe menar, att det är den kvalitativa forskningen som kan behandla ”komplexa sociala situationer” och ”göra rättvisa åt det sociala livets många nyanser” (Denscombe 2000, s. 260).

En vanlig kritik gäller svårigheterna att dra generella slutsatser (Bryman 2002, s.270, Denscombe 2000, s. 260). Det gör att den kvantitativa forskningen förefaller mer objektiv⁷ och trovärdig. Inom kvalitativ forskning går det inte att ställa samma krav på objektivitet och det är heller inte kopplat till trovärdigheten. Bedömningen av ett resultats trovärdighet bör därför ske på olika grunder beroende på om undersökningen är kvantitativ eller kvalitativ.

För att resultaten ska vara trovärdiga i kvalitativa studier kan det bland annat ställas krav på tydlighet i hur undersökningen har genomförts. Att finna trovärdiga svar på sina frågor kan man göra ”genom att välja och systematiskt tillämpa adekvata forskningsmetoder för insamling och analys av data” (Nyberg 2000, s. 54). För att läsaren ska kunna göra en bedömning av en studies kvalitet krävs att forskaren förklarar ”hur forskningen formulerades, utformades och genomfördes” (Denscombe 2000, s. 278). Vidare hävdar Denscombe: ”Om läsaren inte får veta hur och varför data samlades in, kan han eller hon inte göra någon bedömning av forskningens kvalitet och resultatens eller slutsatsernas trovärdighet” (Denscombe 2000, s. 278). I den här studien beskrivs och motiveras de val som görs för att underlätta en sådan här bedömning.

---

⁷ Men Denscombe hävdar att den kvantitativa analysen, i en del avseenden, inte är mer objektiv än den kvalitativa analysen (2000, s. 240-241).

2.1.1 Fallstudie

I fallstudien undersöks en eller ett fåtal fall. Denna begränsning gör det möjligt att studera varje enskilt fall djupgående (Denscombe 2000, s. 41). En fördel med fallstudie är användandet av ett flertal metoder och källor. Det kan till exempel röra sig om observationer, insamling av dokument, intervjuer och frågeformulär, beroende på vad som lämpar sig bäst (Denscombe 2000, s. 43). Enligt Denscombe är valet av fallstudie att betrakta som ett mer övergripande val, en forskningsstrategi (2000, s. 44). Om den innehåller metodval som är kvalitativa benämns den som en kvalitativ fallstudie.

Fallstudien, bedöms vara lämplig i den här studien beroende på att den är, som Denscombe säger, en vanligt förekommande och väl beprövad forskningsstrategi som fokuserar på sociala relationer och processer. Denna fokusering gör det möjligt att ”gå tillräckligt på djupet för att kunna reda ut komplexiteten i en given situation” (Denscombe 2000, s. 42).

Två folkbibliotek valdes ut till denna fallstudie, Helsingborgs stadsbibliotek och Malmö stadsbibliotek. Det är fortfarande få bibliotek som provat på ett Levande bibliotek och fördelen med dessa båda är att de vid ett flertal tillfällen bedrivit Levande bibliotek. Malmö stadsbibliotek har dessutom vunnit två priser, Nationalencyklopedins kunskapspris i klassen Offentlig verksamhet⁸ och Malmö stads Integrationspris i klassen kommunal verksamhet⁹ (Malmö stadsbibliotek 2006b). I båda motiveringarna nämns det Levande biblioteket som en bidragande orsak.

2.2 Metodval

Val av metod är beroende av vilken typ av frågor som ställs. Om det hade varit intressant att få med ett Levande biblioteks samtliga Läsares och levande Böckers åsikter och det inte hade behövts utförliga och djupgående svar så hade en enkätundersökning kunnat vara lämplig.

I förhållande till den här studien har observation övervägts. Den skulle kunna ha använts för att beskriva de yttre förutsättningarna för det enskilda Levande biblioteket. Men metoden skulle även kunna användas för att observera samtal mellan Läsare och levande Böcker. I det senare fallet skulle dock samtalet kunna påverkas av observatörens närvaro. På grund av begränsningar i omfånget på magisteruppsatsen och den tid som fanns till förfogande för färdigställandet av den, valdes denna metod bort.

---

⁸Motiveringen till att Malmö stadsbibliotek år 2005 fick motta Nationalencyklopedins kunskapspris lyder: ”Malmö stadsbibliotek för innovativ, omfattande och framgångsrik biblioteksverksamhet som når långt utöver det som man kan förvänta sig. Till verksamheten hör ungdomsguider, vilket innebär gymnasister med multietnisk bakgrund som anställts för att få fler att besöka biblioteket och där få hjälp på sitt hemspråk, företagservice för nybildade företag, att vara en EU-resurs för regionen, en regional riksdagshörna och – inte minst uppskattat – möjligheten att låna ”levande böcker”, vilket innebär att under 45 minuter få samtala med någon med speciell bakgrund eller speciella erfarenheter.” (<http://www.kunskapspriset.se>) [2006-10-11]

⁹Motiveringen till att Malmö stadsbibliotek fick motta Malmö stads integrationspris år 2006 berodde på att ”Stadsbiblioteket är ett gott exempel på hur man kan arbeta målinriktat med att nå alla våra medborgare i Malmö med syftet att utveckla integration och mångfald.” Det ges sju exempel på hur detta görs. Ett exempel som anges är det Levande biblioteket som man menar belyser fördomarna i samhället. (<http://malmo.se/arkiv/nyhetsarkiv>) [2007-02-07]

Valet av intervjuer och textanalys bedömdes som mest lämpliga beroende på de aktuella frågeställningarna. Vid textanalys är det texten som tolkas, men eftersom intervjuerna är utskrivna, transkriberade, kan dessa också sägas vara texter som tolkas. Det är två typer av tolkning som är centrala inom hermeneutiken och som det också tas hänsyn till i den här studien. Den första gäller att tolka detaljerna i en text i förhållande till hela texten, och tvärtom, det vill säga tolka hela texten i förhållande till detaljerna. Ett enskilt ord kan till exempel vara en detalj som måste tolkas på ett visst sätt beroende på i vilket sammanhang det förekommer i. Helheten i texten måste då beaktas för att undvika misstolkningar. Den andra typen av tolkning innebär att vår egen referensram sätts i förhållande till texten, och tvärtom, det vill säga att texten sätts i förhållande till vår egen referensram. Man pratar om en ”dubbel cirkel- eller spiralgång i all textförståelse” (Nationalencyklopedin, Hermeneutik). Att som forskare förhålla sig till sin egen referensram handlar om att inse vilken förförståelse man har (Bergström & Boréus 2000, s 26).

För att resultaten, i den här studien, inte ska bli missvisande så har det såväl i styrdokumentet som i de transkriberade intervjuerna tagits hänsyn till i vilket sammanhang vissa ord och uttryck förekommit i.

Vidare kan det vara svårt att avgöra vad det är i ens förförståelse, vilka erfarenheter och åsikter det är, som ligger till grund för ett visst förfaringsätt. Valet av uppsatsens ämne kan troligen sättas i samband med min aktning för det ideella arbete min mor har utfört och alltså ägnat sig åt i både lokala och internationella föreningar. Min mans fackliga arbete med jämställdhet och mångfald har också varit en inspirationskälla. Det inger mig hopp om människans förmåga att bekämpa orättvisor och skapa ett värdigt samhälle

2.2.1 Intervjuer

Intervjuerna utgör det empiriska materialet för att kunna få svar på frågan om vilken betydelse det Levande biblioteket har för de Läsare och levande Böcker som ingår i den här studien. De delar av intervjuerna som har att göra med bibliotekariernas åsikter om det Levande biblioteket som en del bibliotekets verksamhet kan dock hänföras till den andra frågeställningen.

Sammanlagt gjordes åtta intervjuer. Sex av dem utfördes på respektive stadsbibliotek¹⁰ där en Läsare, en levande Bok och en bibliotekarie intervjuades. Utöver dessa ingår även två provintervjuer med en Läsare och en levande Bok. Dessa visade sig innehålla så pass intressant material att jag har valt att låta dem ingå i studien. Alla informanter presenteras närmare i kapitel 5, Resultatredovisning och analys av intervjuer.

I den här studien har jag valt den semistrukturerade intervjuformen. Skillnaden mellan den och den ostrukturerade är att den sistnämnda innebär att informanten får prata fritt utifrån ett eller ett fåtal tema (Bryman 2002, s. 301). Den semistrukturerade däremot lämpar sig bäst i fall man har ett ”förhållandevis tydligt fokus” och då undersökningen ”rymmer flera fall” (Bryman 2002, s. 304). Frågorna sammanställs då ofta i en intervjuguide, vilket betyder att frågorna kan anpassas vid de olika intervjutillfällena

---

¹⁰ Helsingborgs stadsbibliotek och Malmö stadsbibliotek

och att det finns möjlighet att lägga till följdfrågor (Bryman 2002, s. 301). Valet av den semistrukturerade intervjuformen grundar sig på det faktum att det gjordes flera intervjuer och att det fanns ett intresse av att jämföra svaren. Det behövdes också mer än ett fåtal frågor för att täcka in olika perspektiv på det Levande biblioteket. Användandet av intervjuguider¹¹ visade sig också vara mycket gångbart eftersom en del informanter hade en sammanhängande berättelse och då kunde frågorna ställas i ett naturligt sammanhang.

Det finns olika urvalskriterier för informanter beroende på om studien är kvantitativ eller kvalitativ. Inom kvantitativ forskning är det vanligt att använda sannolikhetsurval, såvida det inte är möjligt att undersöka en hel population. Det innebär att urvalet är representativt, alla i populationen har lika stor chans att ingå i urvalet. (Denscombe 2000, s.18-19) Inom kvalitativ forskning däremot gäller oftast icke-sannolikhetsurval (Denscombe 2000, s.35). Det är snarare variation i urvalet som eftersträvas, att få med så många olika aspekter som möjligt av en företeelse. Ibland kan dock förutsättningarna för att göra ett varierat urval vara begränsat. (Denscombe 2000, s. 36-37) Bristande tillgång på informanter kan vara ett exempel på orsak till ett så kallat tillfällighetsurval (Bryman 2002, s. 313). I den här studien har variation eftersträvats i valet av informanter, eftersom det borgar för att olika åsikter om det Levande bibliotekets betydelse framkommer. Vid provintervjuerna och intervjuerna av bibliotekarier har detta dock inte varit möjligt. Informanterna till provintervjuerna, en Läsare och en levande Bok, fick jag namnen på, av den bibliotekarie som då var ansvarig för det Levande biblioteket i Malmö. När det gäller bibliotekarierna har de helt enkelt valts ut beroende på vilka som hade mest erfarenhet av och ansvar för det Levande biblioteket. Det var först i valet av de andra Läsarna och levande Böckerna som den eftersträvade variationen var möjlig att tillämpa. Det visade sig dock att urvalet av informanter var begränsat. När dessutom en levande Bok avböjde intervju på grund av tidspress kan det konstateras, att materialet skulle kunna ha haft en större variation än vad som blev fallet. Även om det inte varit min intention är det till viss del frågan om ett tillfällighetsurval.

Samtliga informanter godkände att intervjun spelades in. De erbjöds också att ta del av den transkriberade versionen med möjlighet att göra ändringar. Det faktum att alla informanter, utom en, har tagit del av intervjun kan fungera som garant för att de inte uppfattar någon risk för att bli misstolkade. En av fördelarna med transkribering som Denscombe identifierar är just informantens möjlighet att ta del av intervjun och kommentera den. En annan fördel är att analysarbetet avsevärt underlättas. Materialet blir överskådligare och lättare att koda¹². (Denscombe 2000, s. 155, 158) Det kan konstateras att transkriberingen varit nödvändig i den här studien eftersom materialet har analyserats i detalj.

Det är av forskningsetisk vikt att använda fingerade namn för att inte avslöja informantens identitet (Denscombe 2000, s. 161). Trots att det har gjorts, finns det ändå

---

¹¹ De intervjuguider som använts återfinns som bilagor i den här uppsatsen. Frågorna har inspirerats av utvärderingsfrågorna som finns i *Det levande biblioteket – Handbok för arrangörer* och även varianter av dessa som använts vid Malmö stadsbiblioteks egna utvärderingar. Utöver det har jag själv utarbetat frågeställningarna.

¹² Vid kodning av transkriberat material markeras vissa uttalanden med en kod som representerar till exempel ett visst ämne (Denscombe 2000, s. 155).

en risk för att en del av informanterna ska kunna bli identifierade. Möjligheten till konfidentialitet diskuterades med samtliga innan intervjuerna påbörjades. Mest problematiskt var detta i förhållande till bibliotekarierna, då de kan bli identifierade eftersom endast ett fåtal varit ansvariga för verksamheten med det Levande biblioteket. Bibliotekarierna informerades om detta och fann det acceptabelt. Även de levande Böckerna informerades om att de skulle kunna vara identifierbara i den utsträckningen någon visste att det var just den personen som var levande Bok vid just det tillfället. Ingen av de levande Böckerna såg detta som ett problem, de menade att de redan tidigare är offentliga personer i den givna rollen.

Vid själva intervjusituationen är det också av forskningsetisk vikt att visa informanten respekt för dennes behov av integritet. Intervjuaren ska ta hänsyn till informanten och inte ställa frågor som kan betraktas som kränkande. Naturligtvis har informanten alltid rätt att neka till att svara på vissa frågor. (Denscombe 2000, s. 150, 163) Det har varit särskilt viktigt att ta hänsyn till detta, eftersom betydelsen av det Levande biblioteket kan vara mycket personlig. Det kan röra sig om till exempel en persons religiösa tillhörighet eller sexuella läggning. Frågor har ställts med särskild försiktighet till Läsarna, eftersom dessa inte har samma beredskap för att prata om sig själv som den levande Boken har. Min uppfattning är att informanterna inte upplevt intervjusituationen som besvärande.

2.2.2 Textanalys

I den här studien görs en textanalys för att svara på frågan hur avsikten med det Levande biblioteket kan utgöra en del av folkbibliotekets verksamhet och understödja folkbibliotekets roll i samhället. Det empiriska materialet utgörs av styrdokument. På respektive stadsbibliotek efterfrågades styrdokument i form av bland annat biblioteksplaner, måldokument, riktlinjer, policydokument och dokument från kommunalt håll som styr biblioteksverksamheten. I de fall då styrdokument inte innehöll något som kunde förknippas med det Levande biblioteket valdes dessa bort. De som används i den här studien presenteras närmare i kapitel 6, Resultatredovisning och analys av styrdokument

En text innebär att någon eller några har velat förmedla något. När texterna blir lästa och refererade till får de betydelse för människors tankar och handlingar. (Bergström & Boréus 2000, s. 12-13) Detta gäller i synnerhet för styrdokument, då de ju är avsedda att ligga till grund för hur bibliotekarierna bör tänka och agera kring bibliotekets funktion.

Vid en textanalys bemödar man sig om att utvinna något specifikt ur texten. För att göra detta måste texten tolkas. Bergström och Boréus skiljer på fyra olika tolkningsstrategier, en avsändarorienterad strategi, en mottagarorienterad strategi, en uttolkarorienterad strategi, och slutligen en diskursorienterad strategi. I den avsändarorienterade strategin utgår forskaren från vad avsändaren, den som formulerade texten, menade att den skulle betyda. Följaktligen är det hur mottagaren kan tänkas uppfatta texten som är det väsentliga för den mottagarorienterade strategin. I den uttolkarorienterade strategin däremot tolkas inte texten utifrån avsändarens eller den tänkta mottagarens synvinkel. Det är istället forskaren som tolkar utifrån sina egna förutsättningar. Även om det i de flesta sammanhang förutsätts att forskaren inte låter sina personliga erfarenheter få en alltför framträdande roll i forskningen, så kan ändå inte forskarens förförståelse

negligeras. I den diskursorienterade strategin, slutligen, är det textens betydelse i ett större sammanhang¹³ som är av intresse. (Bergström & Boréus 2000, s. 25-29) I den här studien finns det inte något primärt intresse av att analysera texten i förhållande till dess avsändare eller mottagare. En textanalys som undersöker vad texten kan ha för mer eller mindre dolda budskap i styrdokumentet hade lämpat sig för en avsändarorienterad textanalys. Om avsikten däremot hade varit att undersöka hur styrdokumentet betraktas på de respektive biblioteken hade med fördel en mottagarorienterad strategi kunnat användas. Det väsentliga är inte heller att se hur de aktuella styrdokumentet förhåller sig till en övergripande diskurs. En uttolkarorienterad strategi bedöms därför vara att föredra.

Denscombe redogör för fyra kriterier som man bör ta hänsyn till vid en textanalys. Dessa kriterier benämner han autenticitet, trovärdighet, representativitet och innebörd. Autenticitet handlar om äkthet, det vill säga om dokumentet kan betraktas som äkta. När dokumentets trovärdighet behandlas, ställs det frågor om vem som skrivit det och i vilket syfte. Det är också relevant att fråga sig när texten skrevs och i vilken social kontext det gjordes. Representativiteten har, som namnet gör gällande, att göra med huruvida dokumentet kan sägas vara representativt för sitt slag. Till representativiteten hör också frågor om dokumentet är fullständigt och om det redigerats. Slutligen tas det hänsyn till om ett dokumentets innebörd är tydlig. Det forskaren har att bedöma är om texten innehåller antydningar som inte uttrycks i klartext eller om fackuttryck försvårar läsningen. (Denscombe 2000, s. 198-199) I den här studien finns ingen anledning att tvivla på styrdokumentets äkthet. Det som talar för att de är autentiska är att de har förmedlats av bibliotekarierna på de aktuella stadsbiblioteken, huvudsakligen via deras hemsida. Det finns inte heller någon anledning att tvivla på styrdokumentets trovärdighet. Styrdokumentet är aktuella och har skrivits i syfte att vara underlag för bibliotekens verksamhet. När det gäller representativiteten kan det konstateras att endast de styrdokument som på något sätt är relevanta i förhållande till det Levande biblioteket har använts. Det redogörs inte heller för styrdokumentet i sin helhet utan endast för de delar som bedöms vara av intresse. Jag vill ändå mena, att de i förhållande till studiens ämne är representativa för fallstudiens bibliotek. Slutligen kan det påpekas att även om språket i sig inte är svårt att förstå, rör sig styrdokumentet med ett antal värdeladdade begrepp som kan tolkas på olika sätt.

---

¹³ Det är alltså inte aktörerna som är det primära, utan den enskilda texten sätts i samband med andra texter och det som de ger uttryck för.

3. Tidigare forskning

I det här kapitlet redogörs för tidigare forskning som är relevant eller anses ha relevans för den här studien. Forskningen är företrädesvis hämtad från Skandinavien och grundar sig på förhållanden som är jämförbara med svenska. Den del av forskningen som är hämtad från den anglosaxiska delen av världen tydliggör ett förhållningssätt till folkbiblioteket som är aktuell för den här studien.

Det seminarium om det Levande biblioteket som hölls i London den 24 oktober 2007 följdes av en artikel: *I am a book, borrow me*¹⁴. Författaren till artikeln, Linda Constable, är konsult och vice ordförande i Community Services Group (CSG) som var en av organisatörerna till seminariet. CSG är en grupp inom Chartered Institute of Library and Information Professionals, CILIP. Det koncept som det Levande biblioteket kan sägas utgöra skulle kunna vara bibliotekets bidrag till det som kallas ”community cohesion agenda”. Verksamheten är både direkt (i den bemärkelsen att den ger möjlighet till kontakt med människor med olika bakgrunder) och anpassningsbar till lokala förhållanden. Kevin Harris, också han konsult inom CSG, framhåller det Levande biblioteket betydelse i förhållande till en modern syn på demokrati:

Living Library fits with contemporary interest in conversational democracy, said Kevin. Democracy is no longer just about formal processes so much as the cultural context of governance, which requires us to understand others’ backgrounds. Living Library gives people the opportunity to experience a sense of belonging to society in a non-threatening context. (Constable 2007)

Deltagarna på seminariet fick även ta del av erfarenheter om det Levande biblioteket i Australien. Biblioteken ses där som en logisk plats för den här typen av verksamhet eftersom biblioteken eftersträvar mångfald. Två faktorer ses som bidragande orsaker till det Levande bibliotekets succé. Dels de positiva erfarenheterna av att engagera det lokala samhället och dels bibliotekspersonalens förmåga att hantera servicen och ge stöd åt de levande Böckerna. Det verkar också som om annan användning av biblioteket ökat i samband med verksamheten.

Seminariet avslutades med en diskussion om det Levande bibliotekets relevans för museum, bibliotek och arkiv. En reflektion gjordes också över skillnaden mellan att låna en rörmokare och en asylsökande, eftersom den sistnämnde haft liten möjlighet att påverka de omständigheter som han/hon befinner sig i. Seminariet resonerade om att en del levande Böcker är förbundna med en viss social stämpling och vilka risker det kan innebära att påvisa bristerna i ett stereotyp betraktande. Artikeln utvecklar dock inte resonemanget om vilken typ av risker det handlar om. (Constable 2007)

Antologin *Folkbildning och bibliotek? – På spaning efter spår av folkbildning och livslång lärande i biblioteksvärlden* utkom 1997. Redaktör är Maj Klasson, professor

---

¹⁴ Constable refererar i sin artikel till den engelska versionen av *Det levande biblioteket – Handbok för arrangörer* (Det levande biblioteket 2005). Via nedanstående länk, som hon också anger, går det även att ta del av presentationer gjorda av föredragshållarna.
<http://www.cilip.org.uk/specialinterestgroups/bysubject/communityservices/events/Living+Library+seminar.htm>

vid den gemensamma institutionen som utgörs av Bibliotekshögskolan i Borås och Institutionen för biblioteks och informationsvetenskap vid Göteborgs universitet. I inledningen beskriver hon vad som kännetecknar folkbildning. Hon hänvisar då till Arvidsson som menar att folkbildning ”syftar till kulturell eller social förändring”, ”bygger på ett fritt kunskapssökande” och ”ofta har en kollektivistisk inriktning” (Klasson 1997, s. 11-12). Folkbildning är något föränderligt och kan ha olika innebörder. En av aspekterna på folkbildning är självbildning. (Klasson 1997, s. 12) Angela Zetterlund, dåvarande doktorand, numera lektor vid Bibliotekshögskolan i Borås, skriver i samma bok att man inom självbildningsidealet framförallt ville ”åstadkomma social förändring som uppstår och växer utifrån de enskilda människorna, ur ett gräsrotsperspektiv” (Zetterlund 1997, s. 29). Trots att folkbildning är ett mångfasetterat begrepp har det en grundläggande och gemensam betydelse, nämligen ”tron på kunskapens förmåga att lösa mänskliga problem och människans möjlighet att utvecklas och växa i tanke och själ och genom det förbättra världen” (Zetterlund 1997, s. 28).

Bildning är något som också Bernt Gustavsson, professor i pedagogik, tar upp i sin artikel, Bildning mellan tradition och modernitet. Det traditionella bildningsbegreppet sätts i relation till moderniteten. Finns det i det moderna samhället ”plats för eget sanningssökande, äkta kommunikation och vardaglig livsförståelse, sådant som brukar förknippas med bildning”? (Gustavsson 1994, s. 37) Till bildningens väsentligheter hör ”att öka medborgarnas förmåga till demokratiskt inflytande och att ge utrymme för personlighetsutveckling och deltagande i kulturella aktiviteter.” Förutsättningen för detta är kommunikation. Vidare påpekas att ”Folkelig bildning växer underifrån och måste anpassas till folks egna villkor och förutsättningar.” (Gustavsson 1994, s. 44)

I en artikel, Folkebibliotekenes rolle i en digital framtid: Publikums, politikernes og bibliotekarenes bilder, från 2001 diskuterar Ragnar Audunson, norsk professor i biblioteks- och informationsvetenskap, samhällsförändringarnas påverkan på folkbiblioteket. Marknadsliberalismens frammarsch innebär en stor förändring. Folkbibliotekets normer och värdegrunder är förknippat med det socialdemokratiska uppbyggandet av välfärden. När de interna (folkbibliotekets) normerna och förväntningarna skiljer sig från de externa (samhällets) uppstår det ett spänningsförhållande. Anderssons och Skot-Hansens analysmodell vidareutvecklas och det hävdas två dimensioner, där den ena är förbunden med vilka tjänster folkbiblioteket bör prioritera och den andra gäller frågan varför de knappa samhällsresurserna ska användas till just de här tjänsterna. Som anledning till att producera bibliotekstjänster anges instrumentell problemlösning, redskap för demokrati, främja jämlikhet, folkupplysning och utbildning samt fritid. Därtill läggs anledningen att folkbiblioteket kan vara en mötesplats i lokalsamhället som främjar lokal integration (Audunson 2001).

Ytterligare en artikel av Audunson är intressant i sammanhanget: The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context, med underrubriken The necessity of low-intensive meeting-places (2005). Utgångspunkten är dagens multikulturella och digitala samhälle och synen på folkbiblioteket som en demokratisk mötesplats. Ordet mångkultur sätts inte enbart i samband med invandrare, utan även med kulturella skillnaderna människor emellan beträffande social tillhörighet, utbildning och ålder.

Det argumenteras för att folkbiblioteket har en viktig funktion att fylla i form av en så kallad lågintensiv mötesplats. En viktig del av en människas liv utspelar sig på det som kallas högintensiva mötesplatser. Med det avses mötesplatser där den enskilda människan kan möta andra likasinnade människor. Det är på dessa arenor som de flesta lägger ner mycket av sitt engagemang, det kan gälla jobbet, familjen, ett intresse, en politisk eller religiös övertygelse. Dagens IT-samhälle ger ökad möjlighet till denna specialisering. Två personer som bor nära varandra geografiskt kan ha mindre gemensamt med varandra än vad de kanske har med en människa från andra sidan jordklotet som de har kontakt med via en specifik webbplats. Dagens digitala och mångkulturella samhälle kan leda till ökad individualisering och fragmentering. För att förhindra negativa verkningar och istället öka digitaliseringen och mångkulturalismens positiva potential behövs det en medveten politisk strategi. Lågintensiva mötesplatser är arenor där man utsätts för andra människors värderingar och intressen. I artikeln argumenteras för folkbibliotekets traditionella roll som mötesplats i det lokala samhället, eftersom demokratin i en mångkulturell kontext är beroende av låg-intensiva mötesplatser:

Democracy, however, presupposes a public sphere where those living in a community can meet and exchange views and it presupposes what one could term a critical mass of common identity between people belonging to different cultural groups. Tolerance presupposes arenas where we are confronted with other interests and views than our own, and have to accept that also these might be of value. Is it possible to establish such arenas in today's multicultural and digital society, consisting of a conglomerate of groups and cultures, and can the local public library play a role in this respect? For the future of democracy this is a question of utmost importance. (Audunson 2005, s. 434)

Francois Matarasso, en engelsk frilansande författare, forskare och konsult¹⁵ argumenterar för att folkbiblioteket ska ta ett större socialt ansvar, dels för att det tillhör folkbibliotekets traditionella roller och dels för att det finns ökade behov i samhället för att göra det. Hans undersökning gäller ett antal lyckade biblioteksprojekt i Storbritannien som har en stor social betydelse för användarna. Syftet är att försöka se i vilken utsträckning och på vilket sätt det lokala folkbibliotekets initiativ leder till sociala fördelar. Dessutom identifieras vilka faktorer som ligger till grund för att den här typen av projekt ska vara lyckade och hållbara. De fördelar som identifieras är personlig utveckling, social sammanhållning, ett bemyndigande av det lokala samhället (community empowerment), lokal självbild och identitet, fantasi och kreativitet, hälsa och välmående. Slutsatsen är att projekt av den här karaktären har en värdefull roll att spela i det lokala samhället. (Matarasso 1998)

McCabes bok *Civic Librarianship* har undertiteln *Renewing the social mission of the public library* (2001). I boken konstateras, att det inte bara är den amerikanska traditionen av individens ekonomiska frihet som haft negativ inverkan på USAs folkbibliotek utan även den amerikanska traditionen av att inte låta några sociala aspekter påverka det individuella uttrycket. En tredje politisk väg förespråkas där det tas hänsyn till dessa traditioner, utan att låta dem vara styrande. Avsikten med "Civic Librarianship" innebär att försöka stärka det lokala samhället genom att utveckla strategier som förnyar folkbibliotekets uppdrag att genom bildning bidra till ett demokratiskt samhälle (McCabe 2001, s. 77). Detta kan ske genom förändringar inom

---

¹⁵ Hans bakgrund och intresse gäller konstens betydelse för olika grupper, "community arts".

ett antal områden. Till exempel har biblioteket en roll att spela när det gäller bristen på ställen som ger utrymme för en offentlig dialog och social interaktion. "Civic dialogue can be encouraged by involving the library in activities that promote the institution as a public forum as well as a place for informal social interaction." (McCabe 2001, s. 80-81) Att tillhandahålla en sådan dialog medborgare emellan är av betydelse för demokratin (McCabe 2001, s. 115).

Alstad och Curry har skrivit artikeln *Public Space, Public Discourse, and Public Libraries* (2003). De menar att folkbibliotekets traditionella uppdrag, bestående av att stödja medborgarnas självstudier så att de i en större utsträckning kan bli deltagande medlemmar i ett demokratiskt samhälle, har minskat till förmån för populära åtgärder, ofta med fokus på underhållning. Syftet är att dra till sig fler användare och därför marknadsför man sig också i allt större utsträckning. För att på nytt stärka folkbibliotekets traditionella roll som främjare av demokratin bör folkbiblioteket stödja behovet av det offentliga samtalet. Hur det här offentliga samtalet kan leda till att vi som medborgare stärker demokratin blir nyanserat i följande stycke:

Hearing the opinions of others, listening to well-informed, articulate speakers on various social and political issues, airing our own views in a public forum ... this face-to-face interaction forces us not only to take responsibility for our opinions, but to adhere to standards of civil behaviour. By participating fully in these activities, we prepare our minds to make informed choices, about who we elect, what we support, and how we contribute to public deliberation. (Alstad & Curry 2003)

I Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen senaste bok *Folkebiblioteket under forandring*¹⁶ (2006) visar de att det finns en kontinuerlig diskussion om framtidens bibliotek i det posttraditionella samhället. Diskussionen förs av många som befinner sig utanför bibliotekssfären. Det är med utgångspunkt av dessa föreställningar som riktlinjer för dagens bibliotek skisseras. (2006, s. 36) 2005 års bibliotek benämns som "det fokuserede bibliotek" och diskursen som "det dynamisk fokuserede og oplevelseorienterede diskurs". (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006, s. 197, 203) Synen på framtidens bibliotek är betydligt mer värderationell än den tidigare varit, vilket innebär att det inte bara handlar om "hvad bibliotekerne ska gøre, men også om *hvorfor* de skal gøre det" (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006, s. 204).

Forskarna urskiljer fyra centrala karaktärsdrag för folkbiblioteket 2005, nämligen det kreativa biblioteket, det upplevelseorienterade biblioteket, upplysning i senmoderniteten och slutligen biblioteket som det lågintensiva tredje stället (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006, s. 198-203).

Det kreativa biblioteket jämförs med den amerikanske ekonomen Richard Floridas bok som på danska heter *Den kreative klasse*. I denna hävdas att den ekonomiska tillväxten är beroende av tre faktorer: teknologi, talang och tolerans. De tekniska innovationerna företas av en kreativ klass av människor. Talangen innehas av denna kreativa klass av människor som föredrar miljöer med mångfald och en inkluderande atmosfär (tolerans). Således kännetecknas de kreativa städerna av etnisk och kulturell diversitet. Teknologi,

---

¹⁶ Denna utgör tillsammans med boken *Gør biblioteket en forskel?* (2001) de båda forskarnas doktorsavhandling med titeln *Biblioteksbrug mellem hverdagsliv og institutionel identitet*.

talang och tolerans täcks ganska väl in i de danska "buden" på framtidens bibliotek. Tolerans är det mest centrala begreppet för bibliotekets del. (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006, s. 198-200)

Det upplevelseorienterade biblioteket kännetecknas av att allt fler kommer till biblioteket utan att låna något. Även om biblioteket står utanför marknadsekonomin, eftersom den finansieras med offentliga medel, så befinner biblioteket sig i en konkurrenssituation med andra som erbjuder ett kultur- och informationsutbud. Två amerikanska ekonomer, Joseph Pine och James Gilmore, menar att vi är på väg mot en ekonomi, där den största tillväxten skapas genom upplevelser. (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006, s. 200-201)

Upplysning i senmoderniteten skiljer sig från hur man tidigare såg på bibliotekets uppdrag i utbildningssammanhang. Andersson och Skot-Hansen förmedlade 1994 den gängse synen på problemet med bristande resurser för att ge service åt alla studerande. Istället för, att som då, betrakta uppdraget som ett nödvändigt ont är det idag ett prioriterat område. Bibliotekets roll som kunskaps- och lärcentrum relateras idag till begrepp som livslångt lärande och informationssamhället. (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006, s. 201-202)

Biblioteket som det lågintensiva tredje stället¹⁷ anspelar på Aundunsons forskning om behovet av att möta människor med annan bakgrund än en själv, se ovan. Bibliotekets funktion som ett ställe att vara och mötas på är centralt i den här aspekten. Men den hör även samman med att betrakta biblioteksbesöket som en upplevelse. (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006, s. 203)

Det faktum att den levande Boken har en funktion i det Levande biblioteket som till viss del går att jämföra med en vanlig bok väcker tankar om vad ett media kan vara. I sin artikel, *What is a "document"?* problematiserar Michael Buckland begreppet dokument (1997). Frågan är relevant för informationsvetenskapen och fick en förnyad aktualitet i samband med den digitala teknikens utveckling. Artikeln belyser vad ett antal dokumentalister i början av 1900-talet ansåg att ordet dokument innebär. Med dokument menades ursprungligen tryckt text. Det finns dock inget som säger att dokumentation¹⁸ måste begränsas till text, ännu mindre till tryckt text. Om dokumentation kan hantera text som inte är tryckt, kan då inte dokument som inte är text också hanteras? Hur långt det går att sträcka betydelsen av dokument? Om dokumentation är vad som görs med dokument, hur långt kan då betydelsen av dokument tänjas och vad är gränserna för dokumentation? Paul Outlet (1868-1944), en av pionjerna i informationsvetenskap, är känd för att ha utökat begreppet dokument till att gälla även tredimensionella föremål. Suzanne Briet (1894-1989) förde resonemanget ett steg vidare genom att hävda att en levande antilop skulle kunna utgöra ett dokument. Hennes resonemang gick ut på att en antilop i sin naturliga miljö inte utgjorde ett dokument, men om djuret var placerat på ett zoo så utgjorde det ett dokument. Skillnaden är att djuret då var satt i ett sammanhang där det var ett objekt

---

¹⁷ Forskarna kommenterar inte uttrycket "det tredje stället", troligen eftersom det idag är relativt etablerat. Uttrycket myntades av den amerikanska sociologen Ray Oldenburg som avser ett neutralt och ställe som ligger mellan hemmet och arbetet där "livliga samtal utspelas i vardaglig ton" (Oldenburg 1989, s. 20-24)

¹⁸ En del av begreppet dokumentation inkluderar lagring och återvinnig av information.

som kunde studeras. Till skillnad från de tidigare dokumentalisternas synsätt ligger betoningen idag på den enskildes uppfattning av dokumentet. Ett dokument relevans tenderar att bli situationsbunden och tillskrivas den enskilde. Det finns dock anledning att uppmärksamma Outlets och Briets resonemang när det gäller den digitala teknologins utveckling. Ett vanligt textdokument som finns i digital form kan sägas existera i form av ettor och nollor, men det gör ju allting annat också, i den digitala omgivningen. Då infinner sig frågan vad ett digitalt dokument är. (Buckland 1997)

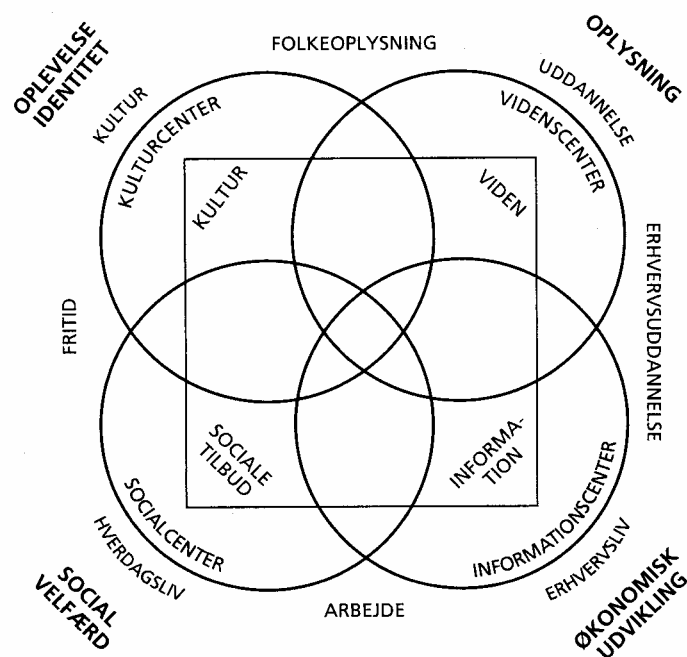
I den här redogörelsen för tidigare forskning är det endast en artikel som har ett direkt samband med det Levande biblioteket. I övrigt har det använts litteratur som på olika sätt kan anses vara relevant i förhållande till ämnet. Det handlar bland annat om olika former av kunskap, såsom bildning och upplysning, men också om folkbibliotekets sociala betydelse och behovet av mötesplatser. I litteraturen sätts detta ofta i samband med folkbibliotekets demokratiska uppdrag. På ett par ställen reflekteras det över behovet av att folkbiblioteket frågar sig varför en viss verksamhet bedrivs och vad den motiveras med. Med tanke på den levande Bokens funktion, anses det också relevant att hänvisa till forskning om olika uppfattningar om vad ett dokument kan utgöras av.

4 Teoretisk och analytisk utgångspunkt

Som analysverktyg använder jag mig av en analysmodell av folkbibliotekets olika roller som återfinns i Andersson och Skot-Hansens bok *Det lokale bibliotek – afvikling eller udvikling* (1994).

Fyra olika roller identifieras i förhållande till det lokala biblioteket. Författarna utgick från de då rådande hårda kraven på besparingar. De menar att biblioteket är kulturellt frisatt, men att det samtidigt kan ge möjlighet för det lokala biblioteket att sätta sin egen prägel på verksamheten utifrån hur det lokala samhället ser ut. För det ändamålet har de utarbetat en modell som identifierar fyra roller bestående av biblioteket som kulturcentrum, kunskapscentrum, informationscentrum och slutligen biblioteket som ett socialt centrum. (Andersson & Skot-Hansen 1994, s. 10, 18)

Model over det lokale biblioteks profil

(Andersson & Skot-Hansen 1994, s. 18)

Biblioteket som **kulturcentrum** har med upplevelse och identitet att göra. Det kännetecknas av verksamhet som genererar kulturell och konstnärlig upplevelse och utveckling till exempel i form av olika arrangemang, verkstäder eller utställningar.

I biblioteket som **kunskapscentrum** handlar det om utbildning och upplysning samt olika sorters stöd för detta.

I biblioteket som **informationscentrum** handlar det om neutral information till exempel samhällsinformation, turistinformation eller företagsinformation.

Biblioteket som **socialt centrum** kännetecknas, som namnet anger, av dess sociala funktion. Det handlar om vardagslivet och den sociala välfärden. Biblioteket betraktas som ett ställe att vara och mötas på. Även bibliotekets uppsökande verksamhet till utsatta grupper hör hit och tillhandahållandet av taltidningar.

(Andersson & Skot-Hansen 1994, s 18-19)

Som framgår av modellen så är de olika rollerna inte renodlade. Andersson och Skot-Hansen poängterar också att de olika delarna överlappar varandra (1994, s. 17). Modellen lämpar sig för analys av hur bibliotekets verksamhet ser ut, men också som underlag för diskussion om hur man anser att verksamheten borde se ut i förhållande till lokalsamhället.

Endast tre av analysmodellens fyra delar används i den här studien. Biblioteket som informationscentrum är inte relevant, beroende på att information här är av neutral karaktär till exempel samhällsinformation. Det Levande biblioteket kan inte betraktas som någon förmedlare av sådan neutral information.

I den första frågeställningen använder jag analysmodellen för att se vilken betydelse det Levande biblioteket kan ha för Läsarna och de levande Böckerna. Detta gör jag genom att koda intervjuerna i olika teman som sedan relateras till analysmodellen. De tre olika teman som utkristalliserat sig ur intervjuerna är fördomsbekämpning, identifikation och personlig kontakt. Dessa tre teman korresponderar i sin tur med de tre rollerna i analysmodellen. Fördomsbekämpning sätts i samband med biblioteket som kunskapscentrum. Detta förutsätter att kunskap betraktas som ett sätt att bekämpa fördomar. Identifikation är jämförbart med den identitet som är en del av biblioteket som kulturcentrum. Den personliga kontakten, slutligen, har med den del av biblioteket som socialt centrum att göra som motsvaras av att det är ett ställe att mötas och umgås på. I kapitel 5, Resultatredovisning och analys av intervjuer, är därför analysen uppdelad på följande sätt, fördomsbekämpning – kunskapscentrum, därefter identifikation – identitet, kulturcentrum och slutligen personlig kontakt – socialt centrum.

I den andra frågeställningen använder jag analysmodellen för att se hur avsikten med det Levande biblioteket kan utgöra en del av folkbibliotekets verksamhet och dess roll i samhället. Kapitel 6, Resultatredovisning och analys av styrdokument, är kopplad till denna frågeställning. Själva analysen är uppdelad i kunskapscentrum, kulturcentrum och socialt centrum. I anslutning till dessa problematiseras de aktuella begreppen¹⁹ närmare. I analysmodellens kunskapscentrum är kunskap inte bara kopplad till utbildning i utan även till upplysning. Det gör att begrepp som bildning och livslångt lärande också kan bedömas som relevanta. I analysmodellens kulturcentrum finns det en parallell till upplevelse och identitet. I den här frågeställningen är det kultur och upplevelse som är det centrala. När det gäller biblioteket som socialt centrum går det att förstå på två sätt. Det ena sättet har att göra med det sociala ansvar som biblioteket

---

¹⁹ Begreppen som problematiseras är kunskap, kultur och innebörden av social.

förväntas ta. Till detta hör ett värnande om svagare grupper. Det andra sättet har med socialt umgänge att göra, att träffas och umgås helt enkelt. I den här frågeställningen är båda dessa betydelser av intresse.

Under arbetet med uppsatsen använde jag mig inledningsvis av ytterligare en teori för att analysera resultaten. De fyra karaktärsdragen för dagens folkbibliotek som identifieras av Jochumsen och Hvengaard Rasmussen ansågs användbara. Som tidigare nämnts utgörs dessa av det kreativa biblioteket, det upplevelseorienterade biblioteket, upplysning i senmoderniteten och slutligen biblioteket som det lågintensiva tredje stället. Det finns liknelser mellan dessa och de olika centrum som Anderson och Skot-Hansen identifierar. Fördelarna med att också använda Jochumsens och Hvengaard Rasmussens forskning som teori är att det då är möjligt att lägga en tidsaspekt på skillnaderna mellan teorierna, eftersom den ena är från 1994 och den andra från 2006. Den tolerans som år 2006 förespråkas i det kreativa biblioteket kan relateras till det Levande biblioteket (medan biblioteket som informationscentrum inte kan det). Det visade sig dock att användandet av två teorier avsevärt försvårade läsningen av uppsatsen. Det beslöts därför att inte använda Jochumsens och Hvengaard Rasmussens forskning som underlag för analys, utan istället låta den ingå i den tidigare forskningen.

5. Resultatredovisning och analys av intervjuer

I det här kapitlet svaras det på frågan vilken betydelse det Levande biblioteket har för de Läsare och levande Böcker som ingår i den här studien.

Däremot utgör avsnitt 5.6 ett undantag, eftersom det där frågas efter bibliotekariernas syn på det Levande biblioteket som en del av folkbibliotekets verksamhet, vilket hänförs till den andra frågeställningen.

Först görs en presentation av de informanter som blivit intervjuade. Presentationen ger en översikt av informanterna och i viss mån beskrivs även deras relation till det Levande biblioteket. Därefter följer själva analysen som är indelad på följande sätt fördomsbekämpning – kunskapscentrum, därefter identifikation – identitet, kulturcentrum och slutligen personlig kontakt – socialt centrum. Därefter sker en sammanfattning. Slutligen redogörs det för vad bibliotekarierna anser om det Levande biblioteket som en del av bibliotekets verksamhet.

En sådan här tematisering av intervjuerna innebär en uppdelning baserad på förenklingar, men är ändå nödvändig för att kunna särskilja vissa framträdande drag. Jag vill klargöra att dessa teman inte är isolerade ifrån varandra, utan går in i varandra på olika sätt. Fördomsbekämpningen i det Levande biblioteket, till exempel, är nära förbunden med den personliga kontakten. Det är ju den personliga kontakten som är förutsättningen, som är själva metoden för fördomsbekämpningen. Uppdelningen mellan dessa blir då inte alldeles självklar. Jag har valt att särskilja de olika temana åt beroende på vad som poängteras mest.

I Helsingborg var de levande Böckerna vid intervjutillfället en Kvinna som konverterat till islam, en Politiker, en Flata, en Afrikan, en Svensk tjej och en Före detta kriminell. Det Levande biblioteket på Helsingborgs stadsbibliotek är ett samarbete med Utvecklingsnämnden/Integrationsservice.

I Malmö bestod de levande Böckerna av en Imam, en Transvestit, en Biståndsarbetare, en Spelberoende, en Hemlös och en Professor i parapsykologi.

Innan själva resultatredovisningen och analysen påbörjas presenteras informanterna nedan. Samtliga informanter har fått fiktiva namn. De båda informanterna i provintervjun har fått namn som börjar på P. Informanterna från Helsingborg har alla fått namn som börjar på H. Följaktligen har informanterna från Malmö har fått fiktiva namn som börjar på M.

5.1 Presentation av informanterna

Paul, levande Bok (provintervju): Paul hade vid tiden för intervjuens genomförande varit Bok vid två tillfällen, en gång i Malmö och en gång i Helsingborg. Paul är närmare 60 år och transvestit. När han var runt 40 år upptäckte hans fru att han var transvestit och hennes förstående bemötande gjorde att han sedan valde att gå ut öppet

med att han är transvestit, något som är ovanligt bland transvestiteter. Paul är numera en van föreläsare och aktiv inom Riksförbundet för sexuellt likaberättigande, RFSL.²⁰

Petra, Läsare (provintervju): Petra är i 35-årsåldern, och har ett barn som är född flicka men har upplevt sig själv som pojke sedan 5-årsålder, här kallad P. Petra har saknat något att relatera sina erfarenheter av Ps situation till. Petra lånade Paul som levande Bok. När de pratat en stund ringde Petra efter P som också kom och fick prata med Paul.

Helen, bibliotekarie (Helsingborg): Helen är i 60-årsåldern och har arbetat som bibliotekarie i många år. Första gången som hon kom i kontakt med det Levande biblioteket var på bok- och biblioteksmässan 2005. Hon var en av de bibliotekarier som var med där och lånade ut levande Böcker.

Hans, levande Bok (Helsingborg): Hans är i 50-årsåldern och hans benämning som levande Bok är Före detta kriminell. Under 30 års tid har han levt som kriminell och narkoman. Idag är han drogfri och arbetar på utvecklingsnämnden med kriminella ungdomar. Han är en van föreläsare och aktiv inom Kriminellas Revansch i Samhället, KRIS²¹. Han har varit levande Bok tre gånger tidigare.

Henrietta, Läsare (Helsingborg): Henrietta är i 55-årsåldern. Då hon hade läst om att det denna dag skulle vara ett Levande bibliotek kom hon till stadsbiblioteket med en väninna i syfte att låna levande Böcker. Hon lånade tre levande Böcker, en Före detta kriminell, en Kvinna som konverterat till islam och en Politiker.

Maria, bibliotekarie (Malmö): Maria är i 40-årsåldern och har arbetat som bibliotekarie i cirka 10 år. För närvarande är hon tillsammans med två andra bibliotekarier ansvarig för Malmö stadsbiblioteks Levande bibliotek. Vid tidpunkten för intervjun hade hon medverkat i två av de sammanlagt tre Levande bibliotek som Malmö stadsbibliotek dittills arrangerat.

Mats, levande Bok (Malmö): Mats, som är i 40-årsåldern, är spelberoende och aktiv i Spelberoendes förening. Också han är en van föreläsare, men det är hans första gång som levande Bok.

Milena med sin son M, Läsare (Malmö): Milena är i 45-årsåldern, och kommer från före detta Jugoslavien. Hon kom till biblioteket tillsammans med sin son, i yngre tonåren. Syftet med besöket var, förutom att se en fysik- och laser show, att låna den levande Boken som var där i egenskap av spelberoende. Anledningen till lånet var att sonen, här kallad M, har svårt att begränsa sitt dataspelning.

---

²⁰ RFSL är en intresseorganisation som verkar för homosexuella, bisexuella och transpersoner. Organisationen arbetar bland annat mot fördomar, förtryck och diskriminering. (Nationalencyklopedin, RFSL)

²¹ KRIS är en ideell förening för före detta kriminella och personer med missbruksproblem och fungerar som ett komplement till samhällets stödinsatser genom att hjälpa medlemmarna tillbaka in i samhället. Föreningens fyra honnörssord är hederlighet, drogfrihet, kamratskap och solidaritet. (Nationalencyklopedin, KRIS)

5.2 Fördomsbekämpning – Kunskapscentrum

Fördom och kunskap är ofta två intimt förknippade begrepp, då kunskap ofta motverkar fördomar. Detta är något som också hävdas i de båda provintervjuerna. Petra kopplar ihop begreppen fördom och okunskap. Hon menar, att ”fördomar grundar sig på att man inte vet, man tror någonting, men man vet inte helt säkert”. Enligt Paul kan det räcka med kunskap för att få bort en fördom. ”Jag vet inte om man ska säga fördomar eller om man ska säga att det finns en enorm okunskap. Därför när man berättar hur det ligger till har folk inga problem med att ändra sin uppfattning.”

Paul, Helen och Hans problematiserar fördomsbegreppet på olika sätt. Paul konstaterar att vissa fördomar inte gör någon skada, att de kan vara oförargliga. Men han påpekar att det kan vara ”farligt om det byggs upp ett motstånd eller ett misstro mot människor på grund av att folk tror saker som inte är sant.” Helena däremot varnar för att förväxla fördom med fakta, ”det finns en anledning till att vi har fördomar mot Sverigedemokrater”, eftersom de huvudsakligen vill föra fram sin främlingsfientlighet. ”Och det är inga fördomar för så är det ju, jag menar det är fakta.” Hans, slutligen, poängterar att fördomar inte bara behöver betyda att någon nedvärderas. Det kan till exempel också vara så att en livsstil förskönas, vilket kan vara en nog så stor anledning att bli av med även den fördomen. Han förklarar:

För många människor tror ju liksom att det är att man går ner och sätter sig på NN och sitter därnere och sniffar dom massa skit därinne och lever livet. Men dom glömmer den biten att det finns ett svart hål också och alla hamnar där för eller senare. Det tror inte ungdomar, de är odödliga i den situationen. Och sitter dom då och lyssnar på en som varit med innan. För mig kan de ju aldrig slå på fingrarna. Dom kan aldrig säga till mig att det vet du ingenting om. Det gör jag, av allra högsta grad gör jag det. Jag har själv varit där i över trettio år.

Samtliga informanter, såväl Läsare som bibliotekarier och levande Böcker, uttrycker på ett eller annat sätt att de tror att det Levande biblioteket kan leda till minskade fördomar.

Alla Läsare bekräftar att de lärt sig något nytt i mötet med den levande Boken. Henrietta hade till exempel inte väntat sig att den svenska kvinnan som konverterat till islam skulle leva utan en muslimsk man och menar, att det var något nytt för henne att det kunde vara så. Milena tror att hon nog haft en föreställning om att det bara var vissa typer av människor som drabbades av spelberoende, att de var svagare i karaktären och ofta mer socialt belastade. Nu vet hon att det kan drabba alla sorters människor i alla samhällsskikt. Petra tycker själv att hennes syn på transvestiter påverkats av mötet med Paul. För även om hon inte varit rädd, så har hon känt sig obekvämt: ”jag har inte riktigt vetat hur jag ska bete mig och hur ser dom sig själva ... jag vågar nog möta kanske blicken med en transvestit idag på ett helt annat sätt än vad jag gjort innan”.

Helen säger att det kan vara bra för någon som har en stereotyp bild av vissa människor att få träffa personen. ”En kvinna med sjal, när jag får träffa henne och se att hon är en människa som jag, har barn och man och hem och liksom så. Då blir det ju en, mer en verklig person.” Maria förklarar, att det kan vara svårt att se människan bakom en viss företeelse och att det alltid är några Läsare som genom bra möten kan bli av med sina fördomar.

Bland de levande Böckerna är det framförallt Hans som kontinuerligt återkommer till det Levande bibliotekets uppdrag, att minska fördomar, vilket han också anser att det gör. Mats framhåller mötets betydelse. ”Jag tror att det är lättare att bli av med sina fördomar genom att möta personen och se att dom inte är annorlunda.”

Paul säger, att det egentligen inte är så komplicerat att bli av med fördomar, vi behöver bara lära oss lite mer om varandra. Han hävdar, att ”ju mer vi vet om varandras olikheter, desto mindre vill vi bekämpa dom. Det är så himla enkelt.”

De levande Böckerna, Hans, Paul och Mats, har den gemensamma övertygelsen att alla har fördomar. Hans och Paul berättar också att de själva, under tiden som de väntat på att bli utlånade, haft möjlighet att prata med de andra levande Böckerna, något som de båda anser har varit givande. Hans hade en diskussion med en vegan och Paul med en imam. Mats konstaterar, att han har fördomar precis som alla andra människor, men att det gäller att ”bearbeta dom här bristerna”. Även om han inte hunnit prata så mycket med de andra levande Böckerna, så tycker han ändå att han fått större förståelse för de andra levande Böckerna genom att träffa dem.

Helen tror att det Levande biblioteket bygger broar mellan människor, vilket gör att fördomarna minskar, eftersom vi inser att vi inte är så olika varandra. Maria använder också uttrycket ”bygga broar mellan människor” och menar, att det är det som är tanken med att de bedriver verksamheten. Hon säger, att ”det som vi vill visa på, det är ju att alla är människor, vi är människor allihopa och sen så tolkar vi världen på lite olika sätt och har olika sätt att möta världen”. Petra använder sig också av en liknande metafor:

Och vi lever i en sån hemsk tid tycker jag, där det är så mycket våld, så mycket rasism det är så mycket, så mycket hemska saker så att då får vi ännu mer rädslor och kan man då ta in olika samhällsgrupper som kan få tala för sig själva, men det här är jag, det här är vi, så kanske vi kan, kanske vi kan bygga på någonting. Det tror jag.

Två av informanterna noterar det Levande bibliotekets svårigheter att nå ut till dem som verkligen har djupa fördomar. Helen ser det som ett problem att få en sådan person ”att närma sig en annan människa och vilja öppna sig”. Milena menar, att det är en utmaning att försöka få de som verkligen skulle behöva bli av med sina fördomar till det Levande biblioteket. Ändå så tror hon att det har en betydelse i samhället, även om de som lånar de levande Böckerna inte bär på så stora fördomar.

Båda bibliotekarierna, Helen och Maria, menar att det Levande biblioteket har en större spridning än vad man först tror, eftersom de som lånat en levande Bok troligen pratar med ett antal människor i sin tur. Också Hans anser, att om en Läsare, som blivit av med en fördom, i sin tur pratar med andra som har liknande fördomar så ”sprider det sig som ringar på vattnet.” Milena tycker, att det är en bra möjlighet att lära sig mer om människor som är annorlunda än en själv. Hon konstaterar, att hon har för avsikt att dela med sig av den kunskap som hon fått ta del av.

Det personliga mötet som metod för att bekämpa fördomar är något som Hans ofta återkommer till. Han menar, att ”ska man plocka bort en fördom måste man prata med den människan som vet något om det”.

Och det kanske är något som dom har gått och funderat på hur länge som helst och något som kanske har gett dom en fördom som dom är helt ute och rest på. Det var ju inte så som jag har gått och dömt människor hela tiden. För det är man ju expert på, att döma människor. Så kanske det inte är så.

5.3 Identifikation – Identitet, Kulturcentrum

När det gäller tematiseringen identifikation så förknippas den med identitet som återfinns i Anderssons och Skot-Hansens modell under Kulturcentrum. Det går också att uttrycka det som identiteten i en kultur. Ibland lånar Läsaren en levande Bok för att kunna reflektera över sin egen identitet. Läsaren kanske identifierar sig med den levande Bokens grupptillhörighet, men det behöver dock inte alltid ha med Läsarens egen identifikation att göra. Det kan också vara så, att Läsaren har en närstående som identifierar sig med en liknande grupp som en viss levande Bok. Utöver det kan det Levande biblioteket också ha betydelse för den levande Bokens egen identitet.

Redovisningen och analysen av temat identifikation delas därför upp i tre delar. De utgår alla från den kulturella identiteten. I den första delen beskrivs det Levande bibliotekets betydelse för dem som själva har liknande grupptillhörighet som den levande Boken. I den andra delen beskrivs vilken betydelse det Levande biblioteket har om man är närstående till någon som har liknande grupptillhörighet som den levande Boken. Slutligen behandlas det Levande bibliotekets betydelse för den levande Boken.

Det Levande bibliotekets betydelse för de Läsare som själv tillhör en liknande grupp som den levande Boken

Henrietta berättar, att hon har lånat tre levande Böcker som hon mer eller mindre har anknytning till. Framförallt var det i diskussionen med den svenska kvinnan som konverterat till islam, som hon kunde relatera till sina egna erfarenheter, eftersom hon under flera år varit gift med en muslimsk man.

Petra anser att mötet mellan hennes barn, P, och Paul varit mycket betydelsefullt för P. Så här beskriver hon mötet:

Så då blev det dom som började prata lite grann och Paul ställde frågor till P och P ställde frågor till Paul. Där såg jag ju, där, där blev det något nytt, därför där blev P en helt annan liten människa. Och på något sätt tror jag att P identifierar sig jättemycket med Paul för att P sträckte mer på ryggen och framförallt för P blev det ett suveränt möte för att mycket förändrades för honom efter mötet med Paul.

Paul, i sin tur, menar att Petra uppmärksammade hur ”P levde upp på ett annat sätt när helt plötsligt kunde prata med någon människa där han inte behövde förklara någonting, utan som bara fattade liksom, att man kunde liksom gå vidare. ... man kunde prata rakt av.”

Han berättar också om den gången en annan transvestit lånade honom. Det oväntade mötet med den sjuttioåriga mannen visade sig vara intressant:

Och han hade, han var sjuttio år, han hade inte berättat det för någon. Och då såg han sin möjlighet att gå på biblioteket sitta i enrum och prata med en transvestit. En gång i hela sitt liv. Sen har jag aldrig sett till honom mer. Men det var hans lucka. Där kunde han komma in och prata.

I båda dessa möten kan Läsaren till viss del identifiera sig med Paul, den levande Boken, vilket kan få ett utanförskap att kännas mindre påtagligt.

Identifikationen kan även vara viktig för de ungdomar som Hans blir kontaktad av. Han kan då fungera som en förebild för kriminella ungdomar. Själv uttrycker han det så här: ”kan jag dela med mig av det dåliga som fanns där till det bra som jag har idag så kan jag kanske ge dom ett gott hopp.” I dessa fall kan den levande Boken fungera som förebild när det gäller att bryta en destruktiv livsstil.

Milenas son, M, fick bekräftelse av Mats att det inte alltid är så lätt att sluta spela. M försöker förklara: ”Ja man fick hjälp och se att det finns, att han också, att han också varit i samma situation och hur han tänkte, att det var mycket gemensamt”. M fick också en förståelse för att det går att göra något åt situationen. Han tyckte att mötet med den levande Boken var bra för ”att man kan träffa en person som är i samma situation som vet att det finns andra utvägar som han har kommit på”. Mamman tycker att pojkens dataspelande inte är ett så stort problem så att man kan prata om ett beroende än så länge. Hon tror inte heller att det kommer att bli det. I detta fall kunde den levande Boken ge M bekräftelse på hur en liknande situation kan upplevas. Samtalet kan också fungera förebyggande innan pojkens dataspelande blir mer omfattande.

Sammanfattningsvis kan det Levande biblioteket ha olika betydelser för Läsare som mer eller mindre identifierar sig med den levande Boken. Om Läsaren upplever en utanförskapskänsla kan denna kännas mindre påtaglig. Samtalet med den levande Boken kan också fungera som incitament till självständigt agerande genom att antingen bryta med ett destruktivt beteende eller fungera på ett förebyggande sätt.

Det Levande bibliotekets betydelse för de Läsare som är närstående till någon med liknande grupptillhörighet som den levande Boken

Paul berättar, att han har haft samtal med några som hade någon i släkten som var transvestit eller som de misstänkte vara transvestit. ”Och då kan dom få lov att ställa frågor, vad är nu detta, vad händer, vad innebär det, vad handlar det om, vad går det ut på. Man kan liksom säga saker och få svar på frågor”. Att låna en levande Bok i detta syfte kan troligen öka förståelsen för den person som Läsaren är närstående till.

Petras barn är transexuell och Paul är transvestit. Även om det inte är samma sak så frågade Petra honom om hur han ”upplevde det som barn”, eftersom hon tänkte att han visste lite om hur det är ”att inte kunna vara den man är helt fullt ut”. Det var ”lite grann i ett egoistiskt syfte att få lite feedback för att se om jag gör rätt liksom”. För Petras del kan samtalet med den levande Boken ge henne en större förståelse och insikt i vad det är hennes barn går igenom. Men hon kan också få bekräftelse på sitt agerande.

Hans berättar om sina samtal med lärare och oroliga föräldrar som undrar hur de kan se på barnen om inte allt står rätt till. Det är frågor som ofta dyker upp vid hans föreläsningar. De som söker upp honom som levande Bok kan ha en särskild anledning ”dom kanske har ett barn hemma, vad vet jag, så dom kanske vill ha reda på något som dom kan få hjälp med sig hem. Vem vet?” Ett sådant samtal leder kanske inte till förståelse för den närstående i första hand, utan utgör mer en grund för ett agerande.

För Milenas del handlar det både om ökad förståelse och om möjlighet till agerande. Mats förklarar för Milena hur det kan upplevas att vara spelberoende. Hon får också hjälp med gränssättning och tips om att teckna avtal med sonen.

Sammanfattningsvis kan det Levande biblioteket ha olika betydelser för Läsare som är närstående till en person med samma eller liknande grupptillhörighet som den levande Boken. En betydelse för Läsaren är den ökade förståelsen, han/hon kan också få sina tankar eller handlingar bekräftade. Dessutom kan samtalet med den levande Boken utgöra en grund för Läsarens agerande.

Det Levande bibliotekets betydelse för de levande Böckerna

Paul anser, att det varit ”oerhört intressant och lärorikt att träffa” P. Han jämför Ps situation med sin egen.

Ja, men det var ett oerhört spännande möte, därför att jag, för mig betydde det väldigt mycket för att P var vid den tidpunkten bara 12 år. Och jag tror aldrig jag har träffat en så ung människa som har varit så klar över sin könsidentitet. Och jag vet ju att jag har under mitt liv gått omkring och varit mer eller mindre, alltså jag har inte vetat vad jag är. I sju-tton-årtonårsåldern så var jag ju klar över att detta bara var en ond dröm, att jag skulle vakna upp, att jag egentligen var tjej.

Han nämner kort hur oerhört svårt det varit för honom och att han inte vågade prata med någon om det.

Och här är då en människa som jag kunde se, liksom tolvårsåldern, som var så jättetydlig och som hade pratat med sin mamma och en mamma som förstår. Jag vet inte om min mamma hade förstått, för jag pratade inte med henne om detta när jag var i den åldern.

Fördelen med att vara levande Bok, tror Mats, är att man kan växa som människa. Han påpekar vid ett flertal tillfällen att man som levande Bok också kan få något tillbaka, han var själv med om ett möte som gav honom en ny insikt. Men hans viktigaste erfarenhet som levande Bok säger han, är att han inte behöver skämmas för den han är.

Den gemensamma betydelse som det Levande biblioteket verkar ha för Hans, Paul och Mats själva, i egenskap av levande Böcker, är nog den känslan av att kunna göra andra något gott och kanske särskilt för de som tillhör deras respektive grupp. Detta kan göras på olika sätt, det kan vara indirekt genom att minska fördomar, ge kunskap, men också direkt genom samtal med dem som har samma grupptillhörighet. Hans menar också att han gärna ställer upp även för de Läsare vars främsta behov är social kontakt. Överlag verkar Hans nöjd över att kunna göra ”något gott”.

För Mats är det viktigt att informera om hur det är att vara spelberoende. Men hans främsta drivkraft består i att kunna hjälpa de personer som är i behov av förändring i sina liv. Det gäller både när han är ute och föreläser och när han är levande Bok. ”Det är det som gör att man orkar fortsätta”. Alla tre, både Hans, Paul och Mats verkar gå tillbaka och reflektera över sina egna liv. Hans kan se att han har utvecklats mycket och att han idag vågar mycket som han inte gjort förr, framförallt att samtala med andra människor. Paul funderar i sin kontakt med P över sin barn- och ungdomstid, liksom han funderar över vad som hade hänt med honom om han, liksom den sjuttioåriga

mannen, hållit sin transvestism hemlig. Mats reflekterar över möjligheten att hans spelberoende också kan ha inneburit något positivt.

Det var som det var en som sa, som frågade mig om jag hade varit den jag är idag om jag inte hade haft det missbruket. Visst jag har hela tiden alltså, jag brukar säga att jag är på väg att bli en person som jag känner att jag vill vara. Frågan är, om inte jag hade varit i mitt missbruk, hade jag varit på väg mot den personen eller hade jag varit en annan person. Och det är ju en tanke som jag liksom aldrig har tänkt på egentligen. Att någonting som är så negativt kan öppna en på något sådant sätt.

Helen kan tänka sig att det Levande biblioteket kan vara ett sätt för de levande Böckerna ”att höja sin status lite grann. Om man liksom känner att man lever i ett utanförskap, att bli sedd, att det är en viktig del av det hela.”

Henrietta menar, att det Levande biblioteket kan vara av betydelse inte bara för Läsarna utan också för de levande Böckerna. När jag undrar på vilket sätt, svarar hon, ”Att dom får bekräftelse ju. Upprätta sig på något sätt, istället för att känna sig dömda.”

Milena vill ge den levande Boken bekräftelse på att det är bra att han ställer upp i sådana här sammanhang:

Så att även om man har gjort dåliga saker i sitt liv och man vänder och utnyttjar för att visa till dom andra, gör inte det här, det är ju fara. Det är ju ändå bra på slutet. Positivt, så upplever jag. Så jag hoppas att han kände på något sätt, jag kände på något sätt att jag var skyldig, inte var skyldig, men jag hade behov att berömma honom för det.

I det här avsnittet fokuseras det på den kulturella identiteten hos Läsarna och de levande Böckerna på tre olika sätt. Först skildras det Levande bibliotekets betydelse för de Läsare som identifierar sig själva med den levande Boken. Sedan beskrivs betydelsen för de Läsare som har en närstående med liknande grupptillhörighet som den levande Boken. Därefter återges det Levande bibliotekets betydelse för den levande Boken.

5.4 Personlig kontakt – Socialt centrum

I det Levande biblioteket möts en Läsare och en levande Bok i ett personligt möte. Det är det här personliga mötet som utgör grunden för den här tematiseringen.

De flesta informanterna påpekar, att den levande Boken till skillnad från en vanlig bok innebär att Läsaren kan få svar på sina egna frågor. Förutom Paul menar också Milena och hennes son att Läsaren kanske har frågor som en vanlig bok inte svarar på. Hans menar också att det ”i och med svar kommer det fram fler frågor hos dom”. Helen anser, att det under samtals gång också föds ”nya tankar och idéer”. Mats poängterar kommunikationen, och jämför med en vanlig bok som man bara kan lägga ifrån sig om man inte samtycker med innehållet.

Däremot går åsikterna isär, när det gäller vanliga böckers lättillgänglighet. Helen tror, att det är en ”svårare väg” att ta steget ”att prata med en helt främmande människa” och menar att ”det är lättare att sätta sig med en bok”. Medan Hans hävdar, att det kanske finns många som inte tycker om att läsa böcker eller ”har någon ro till det” och att det för dem är lättare att låna en levande Bok. Också Petra gör gällande att en levande Bok

kan vara mer lättillgänglig för vissa och att ”det är inte alla som älskar att läsa böcker ... och det är inte alla som älskar att läsa faktaböcker heller.” Eller som Milena säger, ”men jag tycker det är jättebra att få en människa som har gått igenom det, finns inte bättre bok att läsa än att prata med levande Bok”. Mats menar, att ”man kan få ordentliga svar av en levande Bok. Inte bara ett rent faktasvar utan man kan lägga en känsla i svaret också som gör att det blir lite mer substans i svaret, man kan vidareutveckla på ett annat sätt.”

Två av Läsarna, Petra och Milena, anser, att det var lättare för dem att låna en levande Bok än att låna en vanlig bok, men av olika anledningar. Petra har helt enkelt inte fått tag i så mycket relevant litteratur som handlar om just barn, det mesta rör vuxnas transsexualitet. Milena upplever inte att sonens dataspelande är ett så stort problem så att det har föranlett henne att söka litteratur. Hon misstänker också att litteraturen inte är anpassad för barn, något som är viktigt då hon vill att sonen själv ska ta del av det.

Henrietta menar, att det finns vanliga böcker om sådana personer som hon lånade som levande Böcker. ”Men just att träffa personen, det var bra.” Det verkar som om det är just den personliga kontakten som är viktig för henne. ”Det var ju speciella livsöden som man verkligen fick nära kontakt med.” Hon beskriver hur hon satte sina egna tankar och erfarenheter i relation till de levande Böckerna.

Helen menar att om de levande Böckerna blir utlånade främst utifrån ett socialt kontaktbehov, så ”har man ju inte nått så långt”, när det gäller avsikten med det Levande biblioteket. Hans däremot ser den sociala kontakten som värdefull i sig:

Så sen om jag inte pratar om min Bok, så kanske vi pratar om hennes Bok eller om någon annans Bok. Vad spelar det för större roll? Det har ju ändå varit en Bok och pratat om något vettigt. Så kanske som dom har fått känna sig värdiga av något slag eller behövda av något slag. Jag tycker det är viktigt alltså. För det är inte bara min Bok som gäller. Egentligen.

En del av informanterna ger uttryck för hur isolerat vi lever från varandra i dagens samhälle. Helen säger ”att vi lever i så skilda världar”. Medan Henrietta förklarar att ”människor idag har sitt och stänger sin dörr och sköter sitt”. Paul resonerar om det som han beskriver som en ”överdriven respekt för andra människor” och om att vi aldrig kommer varandra ”in på livet, utan vi lever liksom i våra små bubblor”. De ovan nämnda informanterna menar också att det Levande biblioteket kan motverka denna isolering. Helen anser, att det kan skapa ”en större öppenhet mellan människor” och att ”man får närmare till varandra”. Maria poängterar bibliotekets funktion som mötesplats och förklarar att det Levande biblioteket sammanför vanliga människor med andra ”vanliga människor som ändå är intressanta av olika anledningar”. För de levande Böckernas del, tror hon, att det kan vara intressant för dem att träffa människor som inte tillhör samma kategori som de får kontakt med genom sina eventuella föreningar. Det bekräftas av Mats som anser, att det ger honom möjlighet att träffa personer som han aldrig skulle komma i kontakt med annars, det gäller, menar han, både Läsare och de andra levande Böckerna. Också Milena berättar att om det inte var för det Levande biblioteket så skulle hon ”kanske aldrig stöta på en sån människa och sätta mig och fika och så. Och berätta så från hjärtat hur vi känner och, eller vad är det som han känner.” Hon förklarar vad det personliga samtalet innebär:

Att man, att man blir rikare på något sätt själv, av att hantera den här levande bok och inte bara att veta mer av hans erfarenhet och kunskap, utan sitta med någon som ändå har haft en lite svår period i sitt liv och det kände jag det var bra.

Också Petra försöker sig på en förklaring om hur viktigt det är med det personliga samtalet och varför:

Men just det här, återigen samtal, när vi samtalar så sker en förändring mellan partnern som man samtalar med och människor som hör, i luften på något sätt. Samtalar man inte så sker ingen förändring och så därför tycker jag att det här med levande Bok..., för det är ett samtal. Det sker någonting, alltså verbalt.

Nackdelar med den personliga kontakten tas upp av Helen, när hon konstaterar att det hos många finns ett motstånd till att sätta sig och prata med en främmande människa. När Läsaren väl har tagit mod till sig och lånat en levande Bok kan nya problem infinna sig. Paul förklarar, att många av hans Läsare inte vågar ställa en del frågor. Detta bekräftas också av Milena som säger att hon var lite försiktig med sina frågor, för hon visste inte riktigt hur mycket hon kunde fråga.

5.5 Sammanfattning

Fördomsbekämpning – Kunskapscentrum

Som tidigare angetts och motiverats sätts fördomsbekämpningen i relation till kunskap. Detta samband har även några av informanterna osökt kommit in på. Det Levande biblioteket kallades tidigare Låna en fördom och det är själv fördomsbekämpningen som är avsikten. Samtliga informanter är också överens om att det Levande biblioteket leder till minskade fördomar. Tillvägagångssättet att genom kunskap minska fördomar är av betydelse för Läsarna och de levande Böckerna.

Identifikation – Kulturcentrum, Identitet

I Andersson och Skot-Hansens analysmodell ingår identitet och upplevelse som en del av bibliotekets roll som kulturcentrum. I den här frågeställningen så är det den kulturella identiteten som det fokuseras på. Både Läsarna och de levande Böckerna vittnar om det Levande bibliotekets betydelse för hur de betraktar sig själva. För Läsarna visade det sig inte alltid röra sig om den egna identiteten, utan ibland om identiteten hos någon närstående.

För de Läsare som själv har en liknande identitet som den levande Boken kan betydelsen variera. En utanförskapskänsla kan kännas mindre påtaglig och samtalet med den levande Boken kan också fungera som incitament till självständigt agerande antingen genom att bryta med ett destruktivt beteende eller fungera på ett förebyggande sätt.

Även i de fall då Läsaren har en närstående som har liknande kulturell identitet som den levande Boken kan betydelsen variera. Det kan innebära en ökad förståelse för den närstående och tankar eller handlingar kan också bekräftas. Samtalet med den levande Boken kan även utgöra en grund för Läsarens agerande.

Samtliga av de informanter som varit levande Böcker uppger att de reflekterar över sina liv. De verkar få sin identitet bekräftad på ett för dem stärkande sätt.

Det Levande bibliotekets möjlighet till reflektion över identiteten är alltså av betydelse för både Läsarna och de levande Böckerna.

Personlig kontakt – Socialt centrum

Flera av informanterna hävdar den personliga kontaktens betydelse. Mötet verkar ofta beröra Läsarna och de levande Böckerna på ett personligt plan. Det kan således konstateras att den personliga kontakten är av betydelse.

5.6 Bibliotekarierna om det Levande biblioteket som en del av folkbibliotekets verksamhet

Helen refererar till det demokratiska samhället som ett av folkbibliotekets uppdrag och menar att det Levande biblioteket är ett led i denna strävan. Det är ett sätt att skapa ”förståelse och tolerans för andra människor och andra idéer och religioner”.

Satsningen på det Levande biblioteket tydliggör bibliotekets värderingar. Hon tror också att det kanske kan leda till en förändrad syn på biblioteket och visa att biblioteket inte är rädd för nya idéer och att de ”bjuder in nya människor till biblioteket”. Det synliggör också biblioteket som en del av omvärlden. Också Maria menar, att det visar på bibliotekets ”delaktighet i samhället”.

Helen tror, att det Levande biblioteket förlorar en del på att flytta in på biblioteken från festivalerna. Ett problem som tidigare tagits upp under intervjuens gång är att folk inte vågar ta steget och låna en levande Bok. Detta problem, hävdar hon, är större på biblioteket än vad det skulle vara på en festival.

På frågan om det Levande biblioteket har någon betydelse i för samhället i stort, så säger hon, att det som de gör i Helsingborg nog inte har någon större inverkan. Det är en lång process och kanske kan detta ”vara en liten droppe”. På lång sikt, tror hon, att det kan betyda något om det är många som ”skapar sådana här mötesplatser där människor får sätta sig ner och prata med varandra från så olika utgångspunkter som det kan vara att man har”.

Också Maria pratar om mötesplatser och menar att biblioteket är en av flera mötesplatser i samhället. Malmö stadsbiblioteks satsning på det Levande biblioteket, anges, i mångt och mycket beror på ett behov av bättre möjligheter till integration. Malmö är en mångkulturell stad som har hög andel människor med invandrarbakgrund. Hon tror, att det Levande biblioteket kan ha en betydelse för samhället i stort och förklarar att alla små positiva steg i rätt riktning måste leda till något större. Man måste göra något, ”man kan inte bara sitta still och titta på”. Hon tror också att verksamheten kan gagna biblioteket genom att det kan locka nya användare. Det kan då fungera som en inkörsport till ett mer aktivt bruk av stadsbiblioteket. Om besökarna blir positivt överraskade ökar sannolikheten för att de också ska intressera sig för stadsbibliotekets övriga utbud.

Bibliotekarierna resonerar om skillnaden mellan en vanlig bok och en levande Bok. Helen menar att verksamheten med det Levande biblioteket ”hör hemma på ett bibliotek” och att ”det handlar ju om budskapet och inte om mediet”. Maria säger att

även om den levande Boken ändrar sig i förhållande till Läsaren så är "företeelsen" den samma som om det hade varit en vanlig bok.

6. Resultatredovisning och analys av styrdokument

I det här kapitlet svaras det på frågan hur avsikten med det Levande biblioteket kan utgöra en del av folkbibliotekets verksamhet och understödja folkbibliotekets roll i samhället.

Först görs en presentation av de styrdokument som ingår i textanalysen. Presentationen beskriver inte styrdokumenterna i sin helhet, men ger ändå möjlighet till en mer sammanhållen bild. Därefter följer själva analysen som är uppdelad i tre av analysmodellens fyra delar, nämligen kunskapscentrum, kulturcentrum och socialt centrum. Anderssons och Skot-Hansens sätt att betrakta dessa kommenteras och begreppen problematiseras. Styrdokumentens sätt att förhålla sig till begreppen och dess relation till det Levande biblioteket behandlas. Därefter sker en sammanfattning. Slutligen kommenteras styrdokumentens värdegrund.

6.1 Presentation av styrdokument

De styrdokument som aktuella för fallstudien i Helsingborg består av Helsingborgs biblioteksplan och en vision som är särskilt utarbetad för Helsingborgs stadsbibliotek. Biblioteksplaner är politiskt förankrade styrdokument som ska analysera kommunens biblioteksbehov samt beskriva hur behoven skall tillgodoses. Behoven gäller inte bara folkbiblioteket, utan även de behoven som föreligger för den övriga biblioteksverksamhet i kommunen (Svensk biblioteksförbundet 2008).

Styrdokumentet *Biblioteksplan för Helsingborgs stad* är daterat i december 2006. Den innehåller långsiktiga mål och omfattar en tioårsperiod. Aspekter på biblioteket i framtiden tas upp. Det redogörs för en strategi gällande samverkan och de viktigaste målgrupperna definieras. Det virtuella biblioteket uppmärksammas liksom personalens kompetens och bibliotekens finansiering. Biblioteksplanen inleds med en vision:

Helsingborgs bibliotek stöder och berikar den demokratiska utvecklingen. Helsingborgs bibliotek ger inspiration till dig som vill lära, information till dig som vill veta och kultur till dig som vill uppleva. Helsingborgs bibliotek är till för alla människor i alla åldrar, med särskild betydelse för barn och unga. Biblioteken är hörnstenar i sina närområden. De binder människor samman med varandra och med samhället, de ger näring åt hopp och drömmar. Våra bibliotek är en utsynlig ström av bildning och kultur. I dess flöde kan man utforska det förflutna, förstå sin samtid och skapa en framtid full av möjligheter. (Helsingborgs kommun 2006)

*Helsingborgs stadsbiblioteks vision*²² inleds med rubriken ”Kompetens, lyhördhet och engagemang i service, utbud och miljö.” Hur detta ska åstadkommas redogörs det sedan för i följande punkter:

Genom lyhördhet för våra kunders behov och för förändringar i omvärlden formar vi Helsingborgs bibliotek.
Genom professionalitet i service och utbud stärker vi mångfald och uppmuntrar till kunskap och upplevelser.

---

²² Helsingborgs stadsbibliotek har utarbetat sin egen vision, ej att förväxla med den visionen som finns i Helsingborgs biblioteksplan.

Genom att främja kreativitet och samverkan med andra utvecklar vi biblioteksverksamheten.
Genom att uppmuntra till delaktighet och eget ansvar hushållar vi med våra resurser.
(Helsingborgs stadsbibliotek)

De styrdokument som är aktuella för fallstudien i Malmö består av fyra stycken, utformade på olika nivåer. Det har utarbetats en gemensam plattform för kulturen, *Vision, huvudmål, ledstjärnor och verksamhetsidé för Kulturen i Malmö. Malmö biblioteksplan* gäller för all biblioteksverksamhet i kommunen. Styrdokumentet specifikt för Malmös stadsbibliotek är *Ledstjärnor 2007-2008* och *Fantasi och kunskap – riktlinjer för verksamheten*.

De långsiktiga målen för kulturen i Malmö finns samlade i styrdokumentet *Vision, huvudmål, ledstjärnor och verksamhetsidé för Kulturen i Malmö*. Visionen består i att:

Kulturen i Malmö ska
väcka nyfikenhet, glädje och engagemang
utmana till nya upplevelser och oväntade möten
stimulera till bildning och ge lust till eget skapande
inspirera till samverkan och utbyten
skapa förståelse och sammanhang
genom
ett kvalitativt, brett och rikt kulturutbud tillgängligt för alla människor.
(Malmö kulturförvaltning 2005)

De huvudmål som anges för kulturen i Malmö ”är att genom ett breddat och fördjupat kulturutbud med hög kvalitet få allt fler med olika förutsättningar att med lust, delaktighet och stort engagemang i större omfattning uppleva och utöva kultur” (Malmö kulturförvaltning 2005).

Malmö biblioteksplan är daterat i september 2005. Bibliotekens huvuduppgift beskrivs, folkbiblioteket och skolbiblioteket nämns särskilt. Tre mål anges; tillgänglighetsmålet, kvalitetsmålet och samverkansmålet. Till dessa mål är ett antal åtgärder kopplat. I tillgänglighetsmålet står det att:

Biblioteken ska vara tillgängliga för alla oavsett bakgrund och ge fri och jämlik tillgång till information och upplevelser samt väcka nyfikenhet och engagemang. Faktorer som boende, ålder, arbetstider, funktionshinder, språk och ekonomi ska inte utgöra något hinder.
(Malmö kommun 2005)

Kvalitetsmålet innebär att ”Biblioteksverksamheten ska präglas av professionalism och hög kvalitet.” En av de åtföljande åtgärderna rubriceras ”Mötesplats, informationscentra och kulturarena”. Därefter punktats tre meningar upp, varav den första lyder ”Biblioteken ska, som lokala informations- och kulturcentra, utgöra en grundförutsättning för livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället.” (Malmö kommun 2005)

I styrdokumentet *Ledstjärnor 2007-2008*, anges det som ska vara ledstjärnor för Malmö stadsbibliotek. Styrdokumentet fokuserar på det som de benämner ”kraftsamling”, ”professionalitet” samt ”samverkan och dialog”. Under kraftsamling definieras

prioriterade områden. Dessa är barn och unga, tredje åldern samt mångfald och integration. (Malmö stadsbibliotek 2006a)

Malmö stadsbiblioteks riktlinjer för verksamheten framkommer i styrdokumentet *Fantasi och kunskap* (1992). Allmänna riktlinjer dras upp, visst fokus ligger på bibliotekets fysiska ramar, personalen och marknadsföring, men även på medier, informationsarbete samt barn och ungdomar. Regionala uppgifter kommenteras också. Vidare konstateras det att: ”Kunskapen, studierna, de litterära upplevelsena och det offentliga samtalet kan förändra individen, gruppen och samhället. Bibliotekets uppgift är att samla, organisera och förmedla information oavsett medieform.” (Malmö biblioteksnämnd 1992)

6.2 Kunskapscentrum

Att ha kunskap innebär att känna till eller veta något. Ofta förknippas detta med någon typ av formaliserad utbildning. Men kunskap kan lika gärna uppstå i helt andra kontexter, den behöver inte vara undervisningsrelaterad. När Andersson och Skot-Hansen beskriver biblioteket som ett kunskapscentrum relaterar de det inte bara till utbildning utan även till upplysning. De menar att biblioteket ska tillhandahålla olika sorters stöd för detta.

Bibliotek har alltid förknippats med kunskap och görs så fortfarande. Att kunskap är centralt också för den här fallstudiens bibliotek är uppenbart då så gott som alla styrdokument berör begreppet på något sätt. I flertalet fall talas det ofta om kunskap i allmänna ordalag. Enligt visionen utarbetad av Helsingborgs stadsbibliotek framgår det att de ”uppmuntrar till kunskap” (Helsingborgs stadsbibliotek). Också Helsingborgs biblioteksplan har en vision och i den står det att ”Helsingborgs bibliotek ger inspiration till dig som vill lära” (Helsingborgs kommun 2006). Av Malmös biblioteksplan framgår att huvuduppgiften för Malmös bibliotek ”är att bidra till att vidga och höja allas kunskapsnivå, stimulera fantasin och visa vägar till nya kunskaper” (Malmö kommun 2005). Att även Malmö stadsbibliotek fokuserar på kunskapsbegreppet blir tydligt när de menar att de ska ”ta ett långsiktigt ansvar för kunskapsuppbyggnaden och stödja ett fritt kunskapssökande” (Malmö biblioteksnämnd 1992).

Till skillnad från kunskap i största allmänhet, kan bildning och livslångt lärande sägas vara en tydligare definierad del av kunskap som i ännu större utsträckning knyter an till det Levande biblioteket.

Begreppet bildning kan sättas i samband med kunskap som den enskilda människan själv efterfrågat och som kan leda till någon form av förändring. Läsaren i det Levande biblioteket har själv aktivt valt att låna en levande Bok för att få veta mer om den gruppen som den levande Boken tillhör. Ibland har Läsaren en särskild anledning, men det kan även handla om nyfikenhet. Oavsett vilket får Läsaren sannolikt lära sig något nytt. Avsikten är att denna lärdom ska leda till minskade fördomar. Det innebär att bildning är ett mycket relevant begrepp för det Levande biblioteket. I den vision som återfinns i Helsingborgs biblioteksplan står det att biblioteken ”är en outsinlig ström av bildning”. I en annan del av Helsingborgs biblioteksplan framgår också att folkbiblioteken historiskt har ”vilat på en stabil grund av folkbildning”. (Helsingborgs kommun 2006) När det gäller de långsiktiga målen för kulturen i Malmö så finns det en

vilja att ”stimulera till bildning” och ”skapa förståelse och sammanhang” (Malmö kulturförvaltning 2005).

Men det är inte bara i begreppet bildning som lärandet sker på eget initiativ. Detta är också något centralt för det livslånga lärandet. I det livslånga lärandet förutsätts individen själv tar ansvar för sitt eget kunskapssökande, inte bara vid utbildningsinstitutioner utan även i vardagslivet (Nationalencyklopedin, 2008). Det Levande biblioteket bygger på Läsarnas vilja att i sin vardag lära sig något nytt. Livslångt lärande kan därför i hög utsträckning sägas vara relevant för det Levande biblioteket. I Malmös biblioteksplan står det att ”Biblioteken är en av hörnpelarna i det livslånga och livsvida lärandet”. Detta upprepas under kvalitetsmålen där det står att biblioteken ska ”utgöra en grundförutsättning för ett livslångt lärande, ett självständigt ställningstagande och en kulturell utveckling för den enskilde och för olika grupper i samhället.” (Malmö kommun 2005)

Avsikten med det Levande biblioteket är att de kunskaper som Läsaren får i mötet med den levande Boken ska leda till att Läsaren minskar sina fördomar. I förlängning är det tänkt att det ska leda till ett samhälle med mindre motsättningar. Det Levande biblioteket är tänkt som en metod att motverka diskriminering och främja de mänskliga rättigheterna. Det Levande bibliotekets avsikt att minska fördomar kan alltså sägas handla om ett agerande på individnivå för att få en förändring till stånd i samhället. Kunskap som leder till förändring är något som uppmärksammas i riktlinjerna för Malmö stadsbiblioteks verksamhet. Där står det att ”Kunskapen, studierna, de litterära upplevelserna och det offentliga samtalet kan förändra individen, gruppen och samhället” (Malmö biblioteks nämnd 1992). Kunskap anges alltså som en av flera aspekter som kan leda till förändring.

Utifrån ovanstående resonemang går det att sluta sig till uppfattningen att det Levande biblioteket kan likställas med biblioteket som kunskapscentrum, förutsatt att kunskap betraktas som ett sätt att motarbeta fördomar.

6.3 Kulturcentrum

Kultur är ett vitt begrepp med ett flertal olika innebörder. När ordet kultur ska förklaras hänvisas det ofta till dess lingvistiska ursprung. Det latinska ordet *cultúra* har betydelser som bearbetning, odling och bildning. Främst brukar ordet förklaras med odling, framförallt i betydelsen av så kallad andlig odling. Kultur kan också vara en viss folkgrupps sätt att leva, deras seder och traditioner. (Nationalencyklopedin 2008) Anderssons och Skot-Hansens syn på biblioteket som kulturcentrum har med upplevelse och identitet att göra. Vidare poängterar de den kulturella och konstnärliga upplevelsen. Det innebär att biblioteket genomför olika sorters arrangemang, verkstäder eller utställningar.

Folkbibliotek betraktas allmänt som kulturinstitutioner. Det visar sig också i fallstudiens styrdokument där orden kultur och upplevelse är återkommande. I visionen från Helsingborgs biblioteksplan framgår det att biblioteken ger ”kultur till dig som vill uppleva” och att biblioteken ”är en outsinlig ström av bildning och kultur” (Helsingborgs kommun 2006). Att stadsbiblioteket vill uppmuntra till upplevelser framgår av dess vision (Helsingborgs stadsbibliotek). I de långsiktiga målen för

kulturen i Malmö menar man att kulturen bland annat ska ”utmana till nya upplevelser”. Vidare sägs att fler människor ska ges möjlighet att ”uppleva och utöva kultur”. (Malmö kulturförvaltning 2005) Dessutom hävdas det i stadens biblioteksplan att biblioteken ska vara tillgängliga för upplevelser. Biblioteken omnämns som ”kulturarena” och som ”kulturcentra” och förväntas utgöra en grundförutsättning för kulturell utveckling (Malmö kommun 2005).

Det Levande biblioteket kan betraktas som en kulturell upplevelse inom ramen för biblioteket som kulturcentrum. Det är dock inte ett självändamål för det Levande biblioteket att utgöra en kulturell upplevelse i största allmänhet. Det är snarare en metod man tillämpar för att genom kunskap minska fördomar.

6.4 Socialt centrum

Begreppet social är komplext. Det används framförallt i två olika betydelser. Den första har med samhället att göra och då ofta gällande medborgarnas välfärd, företrädevis de svaga grupperna. Det kommer till uttryck i ord som till exempel socialbyrå och socialbidrag. Den andra betydelsen har att göra med människan som social varelse att göra. En social person är någon som tycker om att umgås med andra, någon som är sällskaplig. (Nationalencyklopedin 2008) Av allt att döma använder sig Andersson och Skot-Hansen av begreppet i båda betydelserna. Den första betydelsen gör sig gällande när det handlar om den sociala välfärden²³ som tar sig uttryck i uppsökande verksamheten, utgivning av taltidningar och liknande. Den andra betydelsen har med biblioteket som ett ställe att vara och mötas på. Biblioteket som socialt centrum associeras med vardagslivet²⁴.

Folkbiblioteket är till för alla och har sedan länge haft en målsättning att särskilt värna svaga grupper i samhället. Detta synsätt är också framträdande i de aktuella styrdokumenterna. I den övergripande planen för kulturen i Malmö står det att det ska finnas ett ”brett och rikt kulturutbud tillgängligt för alla människor” (Malmö kulturförvaltning 2005). Påståendet att biblioteket är till för alla följs ofta av en betoning på vissa grupper. I Helsingborgs biblioteksplan står det till exempel att ”Helsingborgs bibliotek är till för alla människor i alla åldrar, med särskild betydelse för barn och unga.” (Helsingborgs kommun 2006)

Också i Malmö biblioteksplan anges att biblioteket är tillgängligt för alla. Det ska inte hindra någon att ta del av verksamheten även om man till exempel har ett annat språk eller är funktionshindrad. (Malmö kommun 2005) De prioriterade områdena som nämns i Malmö stadsbiblioteks riktlinjer är barn och unga, tredje åldern samt mångfald och integration (Malmö biblioteksnämnd 1992).

I förhållandet till det Levande biblioteket finns det flera aspekter på bibliotekens betoning på alla och värnande om svagare grupper. En aspekt är att betrakta den levande Boken som ett nytt media, lättillgängligare för vissa, men kanske svårtillgängligare för andra. Det kan vara lättillgängligare för de människor som upplever ett motstånd till vanliga böcker. Det kan till exempel gälla människor med lässvårigheter. Genom att

---

²³ Social välfärd är en av benämningarna på biblioteket som socialt centrum.

²⁴ Vardagsliv är också en benämning på biblioteket som socialt centrum.

tillhandahålla levande Böcker kan biblioteket erbjuda ytterligare ett media, vilket kan gagna svagare grupper. Men resonemanget om att värna svagare grupper kan även innefatta en annan aspekt, som går ett steg längre. Genom att låta de ”svaga grupperna”²⁵ själva vara en del av utbudet tillgodoses inte bara gruppens behov av att ta del av något, utan även deras behov av att *vara* en del av något. Sannolikheten att just de människor som är levande Böcker skulle ge ut en bok om sina liv är kanske inte så stor. Genom att ge röst åt deras erfarenheter breddas bibliotekets utbud.²⁶

Den andra betydelsen av biblioteket som socialt centrum har med biblioteket som ett ställe att vara och mötas på. Också denna betydelse är synlig i ett flertal styrdokument. I Helsingborgs biblioteksplan menar man att biblioteken ”binder människor samman med varandra”. Det hävdas att ”biblioteken under åren alltmer utvecklats till viktiga mötesplatser”. (Helsingborgs kommun 2006)

Folkbiblioteket får också ökad betydelse som mötesplats. Det blir en plats där människor interagerar och skapar tillsammans. Folkbiblioteken är kravlösa samlingspunkter; här möts alla sorters människor. Just därför har biblioteken en lika självklar som viktig roll i ett kommungemensamt arbete mot utanförskap och ensamhet, för integration och gemenskap. (Helsingborgs kommun 2006)

I två av styrdokumenterna för Malmö talas det om möten och mötesplatser. Kulturen ska utmana till ”oväntade möten” och biblioteket benämns som ”en mötesplats” (Malmö kulturförvaltning 2005, Malmö kommun 2005). Som tidigare framgått finns det en tro på bibliotekets potential att leda till förändring. Bland annat nämns ”det offentliga samtalet” som en av orsakerna till förändringspotentialen (Malmö biblioteksnämnd 1992).

Det Levande biblioteket kan sägas ha en social funktion som kan likställas med biblioteket som socialt centrum. Liksom när det gäller biblioteket som kulturcentrum, är det dock inte ett självändamål för det Levande biblioteket att utgöra en social funktion i största allmänhet. Det är även här snarare en fråga om en metod som man tillämpar för att genom kunskap minska fördomar.

6.5 Sammanfattning

Kunskap är mycket centralt för det Levande biblioteket, eftersom det är genom kunskap som fördomarna antas minska. Bildning och livslångt lärande är en del av kunskapsbegreppet som i hög grad kan relateras till det Levande biblioteket. I styrdokumenterna talas det om kunskap, bildning och livslångt lärande på ett sätt som är förenligt med det Levande biblioteket. Biblioteket som kunskapscentrum kan därmed likställas med avsikten med det Levande biblioteket.

Det Levande biblioteket kan betraktas som en kulturell upplevelse. Styrdokumentens sätt att referera till kultur och upplevelse gör det jämförbart med dess betydelse för det Levande biblioteket. I förhållande till avsikten med det Levande biblioteket är det dock

---

²⁵ Gruppen kan beskrivas som svag i den bemärkelsen att de på något sätt ofta är marginaliserade i samhället.

²⁶ Därmed inte sagt att biblioteket saknar böcker skrivna av och om utsatta grupper.

inget självändamål att vara en kulturell upplevelse. Biblioteket som kulturcentrum kan därför sägas vara av indirekt betydelse för det Levande biblioteket.

Begreppet social används på två sätt både i förhållande till det Levande biblioteket och till biblioteket som socialt centrum. Den första aspekten har med den sociala välfärden att göra och berör främst de grupper som betraktas som svaga. Den andra aspekten av social används i betydelse av att "vara social" som likställs med någon som tycker om att umgås med andra människor. Styrdokumentet beskriver bibliotekets sociala funktion utifrån båda aspekterna. De sociala aspekterna är dock inte heller självändamål för det Levande biblioteket. På så sätt kan biblioteket som socialt centrum också sägas vara av indirekt betydelse för det Levande biblioteket.

6.6 Styrdokumentens värdegrund

Tidigare i studien har det Levande bibliotekets värdegrund diskuterats, men även folkbibliotekets roll i samhället kan sägas vila på en värdegrund. I det här avsnittet undersöks värdegrunden för fallstudiens bibliotek.

Helsingborgs biblioteksplan har en vision som åskådliggör vad man vill med biblioteken, varför de är viktiga. Visionen ger uttryck för biblioteken som en positiv kraft i samhällsutvecklingen, något som bidrar till den demokratiska utvecklingen. Genom bibliotekets försorg antas medborgarna känna en större samhörighet med varandra och med samhället. Kultur och bildning anses bidra till att medborgarna inte bara kan "utforska det förflutna" utan även "förstå sin samtid och skapa en framtid full av möjligheter". Biblioteken har alltså ett mervärde på både individnivå och samhällsnivå. I samma styrdokument nämns också att folkbiblioteket alltid vilat på en demokratisk grund. Biblioteket anses också i framtiden kunna spela en viktig roll i Helsingborgs stads behov av att utveckla demokrati och delaktighet. I diskussionen om biblioteket som mötesplats poängteras integration och gemenskap. Biblioteksmiljön som sådan, antas kunna öka människors välbefinnande. Invandrare betraktas som en av de viktigaste målgrupperna och syftet är att på ett positivt sätt bidra till ökad integration. Synen på bibliotekets roll i integrationsarbetet och i arbetet "för en ökad förståelse och tolerans mellan människor" klargörs. Det finns en vilja att "skapa arenor både för människors kreativitet och för öppna samtal. Båda dessa uppgifter syftar till att stärka folkbildningen och är av väsentlig betydelse för utvecklingen av den lokala demokratin." Vidare menar man att biblioteken per definition slår "vakt om demokratins principer om alla människors lika värde och lika rätt att delta i samhällslivet." (Helsingborgs kommun 2006)

I Malmös biblioteksplan beskrivs folkbiblioteket som demokratiskt och öppet till sin karaktär. Det vänder sig till alla och särskild hänsyn tas till vissa grupper (Malmö kommun 2005). För stadens stadsbibliotek är mångfald och integration är prioriterade områden (Malmö stadsbibliotek 2006a). I riktlinjerna för verksamheten finns bland annat ett avsnitt om medier där det står: "Biblioteket ska verka för öppenhet och frihet och motverka fördomar och inskränkthet. Mångfald och kvalitet ska känneteckna samlingar och förvärv." (Malmö biblioteksnämnd 1992)

7. Diskussion och slutsatser

I det här kapitlet sätts den tidigare forskningen i samband med resultatredovisningen och analysen av styrdokument och intervjuer. Diskussionen och slutsatserna är uppdelade i de två frågeställningarna. Kapitlet avslutas med förslag till fortsatt forskning.

7.1 Vilken betydelse har det Levande biblioteket för de Läsare och levande Böcker som ingår i den här studien?

Det finns en syn på kunskap som något som ligger till grund för en förändring. Klasson menar att det är ett av folkbildningens syften, att få till stånd en social förändring (Klasson 1997). Folkbildningen kan betyda och användas på ett flertal olika sätt, men Zetterlund menar att det gemensamma består i ett antagande om att kunskap kan leda till en positiv utveckling hos människor, vilket ökar deras förutsättningar för att förändra världen till det bättre (Zetterlund 1997). Samtliga Läsare som har intervjuats menar att mötet med den levande Boken innebar en förändring i deras sätt att betrakta den levande Bokens grupptillhörighet. Paul, levande Bok, tror inte att det i första hand handlar om fördomar utan om okunskap. Därför, menar han, har hans Läsare inte haft några problem med att förändra sin syn på transvestiter.

Också Gustavsson diskuterar begreppet bildning. Han förknippar bildning med eget sanningsökande, äkta kommunikation och vardaglig livsförståelse. Till bildningens väsentligheter hör bland annat utrymmet för personlighetsutveckling. (Gustavsson 1994) Utifrån vad som framkommit i intervjuerna angående identiteten kan det Levande biblioteket ha personlighetsutvecklande betydelse för Läsarna och de levande Böckerna. I en del fall då Läsaren kan få sin identitet bekräftad genom mötet med den levande Boken kan det innebära en känsla av upprättelse. Detta gällde framförallt Ps möte med Paul, som för P betydde mycket för hans/hennes sätt att betrakta sig själv. I en del andra fall försöker Läsaren få svar på frågor gällande en närståendes identitet. För Milenas del innebar det en förståelse för de svårigheter hennes son har med att begränsa sitt dataspelande. Det är i det här utforskandet av en annan identitet som förståelse kan utvecklas.

Om människors olikheter kan förstås, ökar toleransen. I det som Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen betecknar som det kreativa biblioteket är det toleransen som det fokuseras på. De menar att det är ett kännetecken för dagens bibliotek. Utgångspunkten är ekonomen Floridas resonemang om toleransens betydelse för de kreativa människor som skapar ekonomisk tillväxt i form av teknologisk utveckling. Dessa människor föredrar miljöer som har en inkluderande atmosfär (tolerans). De kreativa städerna kännetecknas av etnisk och kulturell diversitet. (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006) Toleransens betydelse återkommer också i Audunsons resonemang om lågintensiva mötesplatser. Han menar att tolerans förutsätter att det finns ställen där vi kan bli uppmärksamma på andras intressen och åsikter. Det finns då möjlighet för oss att inse att också dessa kan vara värdefulla. (Audunson 2005) Det är framförallt i intervjun med Petra som det kan associeras till ovanstående resonemang om tolerans. Hon förklarar att om olika samhällsgrupper får komma till tals genom det Levande

biblioteket och får förklara vem de är, så tror hon att mycket av människors rädslor kan försvinna.

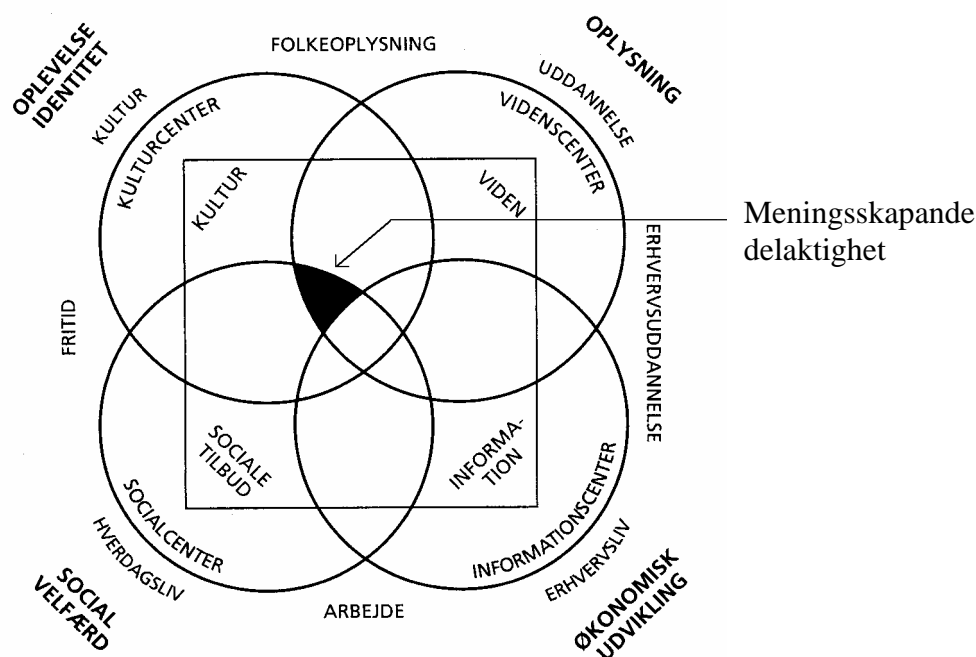
I samband med att bibliotekets funktion som en lågintensiv mötesplats diskuteras, är det av intresse att referera till Alstad och Curry samt McCabe. De förstnämnda poängterar det offentliga samtalets betydelse för demokratin. Det är när vi sitter ansikte mot ansikte med någon som vi tvingas uppföra oss anständigt och ta ansvar för våra åsikter. (Alstad & Curry 2003) McCabe menar att biblioteket kan fungera som en plats för informellt socialt samspel människor emellan. En sådan medborgerlig dialog, menar han, är av betydelse för demokratin. (McCabe 2001) För informanterna är den personliga kontakten av stor betydelse. Petra tror att det är genom samtal som förändringar kan komma till stånd. Flertalet av informanterna beskriver samtalen mellan Läsare och levande Bok som väsentliga och djuplodande. Om det inte var för det Levande biblioteket, förklarar Milena, så skulle hon aldrig sätta sig ner och fika tillsammans med någon främmande och ha en sådan uppriktig och känslöbetnad diskussion.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att det Levande bibliotekets betydelse för den här studiens Läsare och levande Böcker fördelar sig ungefär jämt på de olika temana fördomsbekämpning, identifikation och personlig kontakt. Förutsatt att kunskap kan betraktas som fördomsbekämpande och att identiteten likställs med biblioteket som kulturcentrum, kan följande delar i Anderssons och Skot-Hansens analysmodell vara av lika stor betydelse, biblioteket som kunskapscentrum, biblioteket som kulturcentrum och biblioteket som socialt centrum.

På det engelska seminariet framhölls åsikten att det Levande biblioteket ger människor möjlighet att uppleva en känsla av tillhörighet till samhället (Constable 2007). När det gäller den här studien ger Läsarna och de levande Böckerna uttryck för att de uppfattar samtalen med varandra som meningsfulla. Deras egna erfarenheter sätts i relation till någon annans erfarenhet, vilket skulle kunna ge en känsla av delaktighet.

Den betydelse som Läsarna och de levande Böcker tillskriver det Levande biblioteket, i den här studien, indikerar därför att det Levande biblioteket kan möjliggöra en meningsskapande delaktighet. Den här slutsatsen åskådliggörs nedan genom en markering i analysmodellen.

Model over det lokale biblioteks profil

7.2 Hur kan avsikten med det Levande biblioteket utgöra en del av folkbibliotekets verksamhet och understödja folkbibliotekets roll i samhället?

Den första delen av frågeställningen, som gäller huruvida avsikten med det Levande biblioteket kan utgöra en del av folkbibliotekets verksamhet, behandlas först.

Flera forskare associerar bibliotekets kunskapsförmedlande karaktär med demokratiska värden. Både Alstad och Curry (2003) samt McCabe (2001) menar, att det demokratiska samhällets utveckling understöds av folkbibliotekets traditionella roll som kunskapsförmedlare.²⁷

²⁷ Alstad och Curry (2003) samt McCabe (2001) sätter alltså den demokratiska betydelsen inte bara i samband med bibliotekets sociala funktion, såsom det innan hänvisats till, utan den sätts även i samband med kunskap.

Sambandet mellan kunskap och demokrati gör sig också gällande i styrdokumentet. I en av biblioteksplanerna framgår det att folkbildning är av stor betydelse för den lokala demokratis utveckling (Helsingborgs kommun 2006).

Det Levande biblioteket kan betraktas som en kulturell upplevelse och i analysmodellen är upplevelse en del av biblioteket som kulturcentrum. När Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen (2001) benämner dagens bibliotek som upplevelseorienterat nämner de däremot inte ordet kultur. Men i styrdokumentet blir sambandet tydligt. Sättet på vilket det refereras till kultur och upplevelser förtydligar inte bara deras relevans för biblioteken, men också deras inbördes relationen. Kultur och upplevelser nämns nämligen i nästan samma utsträckning, inte sällan i kombination med varandra.

Den sociala välfärden, som är del av biblioteket som socialt centrum, har med ett värnande om svaga grupper att göra. För det Levande bibliotekets del, manifesteras det i tanken om alla människors lika värden och att även marginaliserade människor ska behandlas med respekt. Den engelske forskaren Matarasso anser att biblioteket ska ta ett större socialt ansvar, dels för att det tillhör folkbibliotekets traditionella roller och dels för att det finns ökade behov i samhället (Matarasso 1998). I styrdokumentet framgår att biblioteket ska vara tillgängligt för alla, även de svagare grupperna. Särskilda ansträngningar ska göras för att tillgodose dessas behov. I flertalet fall nämns prioriterade grupper som av olika anledningar kan ha svårare att ta till sig bibliotekets utbud.

Biblioteket som socialt centrum har också funktionen av att fungera som en mötesplats. Själva mötet mellan Läsaren och den levande Boken är en förutsättning för det Levande biblioteket. Det bygger på ett konstruerat möte mellan två (eller fler) personer som annars inte skulle pratas vid. Audunson skiljer på högintensiva och lågintensiva mötesplatser. De högintensiva mötesplatserna är de ställen där vi för det mesta uppehåller oss och det är här vi möter likasinnade. De lågintensiva mötesplatserna, däremot, är ställen där människor med olika bakgrund har en möjlighet att träffas. Audunson hävdar de lågintensiva mötesplatsernas betydelse för den demokratiska utvecklingen. Det är genom att människor med olika bakgrund får kontakt med varandra som en insikt om det gemensamma kan etableras. (Audunson 2005) Ordet lågintensiv mötesplats förekommer inte i *Det levande biblioteket – Handbok för arrangörer* men det är alldeles uppenbart samma form av resonemang som förs där. Det uppges att det i dagens samhälle sällan ges möjlighet för oss att komma i kontakt med människor som är olika oss själva. Vi träffar och umgås oftast med människor, både på jobbet och på fritiden, som vi känner att vi har något gemensamt med. Det får till följd att vi vet väldigt lite om de människor som vi upplever som annorlunda i något avseende. Det kan leda till fördomsfulla spekulationer. (Det levande biblioteket 2005) De olikheter som det kan vara frågan om, kan till exempel vara i form av ålder, utbildning och social tillhörighet (Audunson 2005, Det levande biblioteket 2005). Informationsteknologin ses som en bidragande orsak till att människor i allt högre utsträckning kan välja att främst kommunicera med likasinnade människor (Audunson 2005, Det levande biblioteket 2005). Audunson menar att en demokrati i mångkulturell kontext är beroende av lågintensiva mötesplatser och att biblioteket har en viktig roll att spela i det avseendet. Jochumsen och Hvenegaard Rasmussen använder sig av Audunsons forskning när de

hävdar att dagens bibliotek fyller en viktig funktion i form av ett lågintensivt tredje ställe (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006). Folkbibliotekets funktion i detta avseende ses inte bara som betydelsefullt för folkbiblioteket som sådant, utan också som ett led i folkbibliotekets uppdrag att vara en del av den demokratiska utvecklingen i samhället (McCabe 2001, Alstad & Curry 2003). I Helsingborgs biblioteksplan sägs det att just eftersom alla sorters människor möts på biblioteket har det en särskild roll att spela när det gäller integration och gemenskap (Helsingborgs kommun 2006).

Frågan om hur den levande Boken kan betraktas faller lite utanför ramen, men kommenteras ändå i den här frågeställningen. En avlägsen koppling kan göras till bibliotekets roll att tillgodose svaga gruppers behov. För de som är lässvaga, kan det Levande biblioteket framstå som lättillgängligare än utbudet av vanliga böcker. De båda bibliotekarierna gör gällande att den levande Boken är ett media bland andra, om än med speciella förtecken. Frågan är om den kan betraktas som ett dokument, något som finns där för att låntagarna ska kunna använda den som en slags interaktiv uppslagsbok? Frågan är av hypotetisk karaktär och sannolikt mest av intresse i en biblioteks- och informationsvetenskaplig diskussion. I det här avseendet betraktas den levande Boken som en människa bland andra människor, med den respekt och de värden som det för med sig. Det är en människa, med särskilda erfarenheter som det är intressant för andra att ta del av. Det kan göras genom en vanlig bok, men det kan också göras genom en levande Bok. I det här sammanhanget är Bucklands artikel, *What is a "document"?* av intresse. Han diskuterar hur tidigare forskare har sett på begreppet dokument och vad de menar kan innefattas i det. Outlet utvidgade betydelsen av dokument till att innefatta även tredimensionella föremål. Briet gick ett steg längre då hon hävdade att en antilop på ett zoo var möjlig att betrakta som ett dokument eftersom det då befinner sig i ett sammanhang som tillåter att det studeras. I Malmö stadsbiblioteks riktlinjer för verksamheten förekommer åsikten att det inte främst är medieformen som är intressant. "Bibliotekets uppgift är att samla, organisera och förmedla information oavsett medieform." (Malmö biblioteksnämnd 1992)

Sammanfattningsvis kan det konstateras att avsikten med det Levande biblioteket är en del av biblioteket som kunskapscentrum. Även om biblioteket som kulturcentrum och som socialt centrum också är av intresse i förhållande till det Levande biblioteket så är de det på ett mer indirekt sätt som inte är kopplat till det Levande bibliotekets avsikter.

När det gäller den andra delen av frågan som innebär hur avsikten med det Levande biblioteket kan understödja folkbibliotekets roll i samhället, så kan begreppet värdegrund komma till användning²⁸. En värdegrund kan sägas komma till uttryck i avsikten med det Levande biblioteket. Likaså bygger idén med folkbibliotekets roll i samhället på en värdegrund.

Vid en jämförelse mellan dessa framkommer en tydlig samstämmighet. Det Levande biblioteket vilar på en demokratisk värdegrund som bygger på ett värnande om mänskliga rättigheter och bekämpande av diskriminering. Värdegrunden i

---

²⁸ Jämförelsen, i den här studien, innebär då att den värdegrund som kommer till uttryck i avsikten med det Levande biblioteket (kapitel 1.1) görs med den värdegrund som kommer till uttryck i styrdokumentet (kapitel 6.6). I sammanhanget kommenteras bibliotekariernas syn på verksamheten (kapitel 5.6). Detta sätts sedan i relation med den tidigare forskningen (kapitel 3).

styrdokumenterna kommer till uttryck genom att fallstudiens bibliotek förväntas arbeta för integration och en demokratisk utveckling. Det anses viktigt att medborgarna ska ges möjlighet till delaktighet. Således sammanfaller värdegrunderna i och med att integration är en nödvändighet för att bekämpa diskriminering i det demokratiska samhället och därmed ta tillvara de mänskliga rättigheterna.

Det kan antas att bibliotekarierna känner till de styrdokument som gäller för respektive bibliotek. Det faktum att de också har tagit del av avsikten med det Levande biblioteket, såsom det beskrivs i *Det levande biblioteket – Handbok för arrangörer*, kan vara en förklaring till varför de uttrycker en likartad anledning till att bedriva verksamheten. De hänvisar till folkbibliotekets demokratiska uppdrag och till behovet av en förbättrad integration. Det Levande biblioteket ses som en mötesplats som främjar förståelse och tolerans. Vidare menar de att det också visar bibliotekets delaktighet i samhället och omvärlden.

De båda bibliotekarierna uttrycker en försiktig optimism om det Levande bibliotekets betydelse för samhället i stort. Helen tror inte att det Levande biblioteket som de bedriver i Helsingborg har någon betydelse för samhället i stort. Men samtidigt menar hon att det skulle kunna ha en sådan betydelse på lång sikt om det är många som bedriver liknande verksamhet. Även om det Levande biblioteket bara är en liten sak, så menar Maria, att det leder till något större och att man måste göra vad man kan.²⁹

Som angetts ovan framkommer det i styrdokumenterna en förväntning på folkbibliotekets roll i samhället. Folkbiblioteket förväntas bidra till en demokratisk utveckling, förbättra integrationen och verka för medborgarnas delaktighet. Den här synen på folkbiblioteket delas av flera forskare³⁰. Det kan urskiljas en medvetenhet om anledningen till varför en viss typ av verksamhet bedrivs. Audunson, till exempel, ställer upp vissa kriterier som han menar bör gälla som anledning för olika typer av verksamheter. Han anger bland annat att verksamheten kan ha en demokratisk funktion, att den ska främja jämlikhet och integration. (Audunson 2001) Synen på framtidens bibliotek anges vara betydligt mer värderationell än den varit tidigare. Det innebär att man inte bara frågar sig *vad* biblioteken ska göra, utan också *varför* det ska göras. (Jochumsen & Hvenegaard Rasmussen 2006)

Sammanfattningsvis kan avsikten med det Levande biblioteket sägas vara i linje med den värdegrund som, den här studien indikerar, gäller för folkbibliotekets roll i samhället. De gemensamma värdena består i demokrati, mänskliga rättigheter och integration.

7.3 Förslag till fortsatt forskning

Det finns vissa uppenbara risker med att bedriva ett Levande bibliotek. En del av dem tas upp i *Det levande biblioteket – Handbok för arrangörer*. Framförallt handlar det om att arrangörerna måste ha avsikten med det Levande biblioteket klart för sig. Det får inte

---

²⁹ På frågan om de tror att det Levande biblioteket har någon betydelse för samhället i stort, verkar bibliotekarierna relatera till sina egna Levande bibliotek och inte till det Levande biblioteket som fenomen. Frågan var ställd på ett sådant sätt att båda tolkningarna var möjligt.

³⁰ Se diskussionen ovanför där demokrati relateras till kunskap och till bibliotekets funktion som mötesplats.

användas för att andra syften såsom politiska, kommersiella eller reklam för egen PR (Det levande biblioteket 2005, s. 22). En fråga som jag stött på under uppsatsens gång är om det Levande biblioteket kan bekräfta fördomar istället för att motarbeta dem. Det är också relevant att fråga sig vad som är fördomar och vad som inte är det. Därför hade det varit intressant med en undersökning som kritiskt granskar det Levande biblioteket som företeelse med dess för- och nackdelar.

Att det råder delade meningar om det Levande biblioteket blev jag varse redan, när jag presenterade min uppsatsplan på högskolan i Borås. Det blev en livlig diskussion bland studenterna, inte om min uppsatsplan, men om det Levande biblioteket som sådant. Det hade varit intressant att se vilka åsikter som förekommer om det Levande biblioteket hos bibliotekarier som är yrkesverksamma. I den mån åsikterna skiljer sig åt skulle de kanske kunna kopplas till Rabers olika indelningar i form av The Conservative Response, Social Activism och The Populist Initiative (Raber 1996).

8. Sammanfattning

I den här uppsatsen undersöks fenomenet det Levande biblioteket i förhållande till folkbiblioteket. Det görs genom att ställa två frågor. I den första frågeställningen utreds vilken betydelse det Levande biblioteket har för de Läsare och levande Böcker som ingår i den här studien. I den andra frågeställningen undersöks hur avsikten med det Levande biblioteket kan utgöra en del av folkbibliotekets verksamhet och understödja folkbibliotekets roll i samhället.

För att få svar på frågeställningarna genomförs en kvalitativ fallstudie av Helsingborg och Malmö stadsbibliotek. I fallstudien ingår intervjuer och textanalys. Det teoretiska ramverket består av en analysmodell som konstruerats av Andersson och Skot-Hansen. Analysmodellen, som definierar folkbibliotekets olika roller, publicerades ursprungligen i *Det lokala bibliotek – afvikling eller udvikling* (1994). De olika rollerna utgörs av biblioteket som kunskapscentrum, biblioteket som kulturcentrum, biblioteket som socialt centrum och biblioteket som informationscentrum.

I den första frågeställningen använder jag analysmodellen för att se vilken betydelse det Levande biblioteket har för de Läsare och levande Böcker som ingår i den här studien. Detta görs genom intervjuer av Läsare, levande Böcker och bibliotekarier. Resultaten visar att fördomsbekämpning, identifikation och den personliga kontakten är av ungefär lika stor betydelse för Läsarna och de levande Böckerna. Dessa korresponderar i sin tur med biblioteket som kunskapscentrum, biblioteket som kulturcentrum och biblioteket som socialt centrum. Det görs även ett antagande om att det Levande biblioteket innebär en meningsskapande delaktighet för de Läsare och levande Böcker som ingår i den här studien.

I den andra frågeställningen genomförs en textanalys på styrdokument som gäller för Helsingborg och Malmö stadsbibliotek. Även en del av intervjuerna med bibliotekarierna kan relateras till denna frågeställning. Resultaten visar att avsikten med det Levande biblioteket är i paritet med biblioteket som kunskapscentrum, förutsatt att kunskap betraktas som ett sätt att bekämpa fördomar. Det Levande biblioteket kan också jämföras med biblioteket som kulturcentrum och som socialt centrum, men då på ett indirekt sätt som inte är kopplat till dess avsikt. Vidare så visar resultaten att det Levande biblioteket kan vara en del av folkbibliotekets roll i samhället då värdegrunden är gemensam. Avsikten med det Levande biblioteket kan således utgöra en del av folkbibliotekets kunskapsrelaterade verksamhet och understödja folkbibliotekets demokratiska roll i samhället i en gemensam strävan för mänskliga rättigheter.

Käll- och litteraturförteckning

Litteratur

Aftonbladet 2005-03-12. Låna en muslim – på biblioteket. Även tillgänglig som:
<http://www.aftonbladet.se/vss/nyheter/story/0,2789,616174,00.html> [2007-04-10]

Alstad, Colleen & Curry, Ann (2003). Public Space, Public Discourse, and Public Libraries. *Library and Information Science Research Electronic Journal (LIBRES)*, vol. 13, nr. 1. Även tillgänglig som:
http://libres.curtin.edu.au/libres13n1/pub_space.htm

Andersson, Mariann & Skot-Hansen, Dorte (1994). *Det lokale bibliotek: afvikling eller udvikling*. Köpenhamn: Danmarks biblioteksskole. Udviklingscenteret for folkeoplysning og voksenundervisning.

Audunson, Ragnar (2001). Folkebibliotekenes rolle i en digital framtid: Publikums, politikernes og bibliotekarenes bilder. Ingår i Audunson, Ragnar & Lund, Niels Windfeldt (red.) *Det siviliserte informasjonssamfunn: folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid*. Bergen: Fagboksforlaget. S. 206-224.

Audunson, Ragnar (2005). The public library as a meeting-place in a multicultural and digital context: The necessity of low-intensive meeting-places. *Journal of Documentation*, vol 61, nr. 3, s. 429-441.

Bergström, Göran & Boréus, Kerstin (2000). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.

Buckland, Michael (1997). What is a "document"?. *Journal of the American Society of Information Science*, vol 48, nr. 9, s. 804-809. Även tillgänglig som:
<http://people.ischool.berkeley.edu/~buckland/whatdoc.html>

Bryman, Alan (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber ekonomi.

Constable, Linda (2007). I am a book, borrow me. *Public Library Journal*, vol 22, nr. 4, s. 19.

Denscombe, Martyn (2000). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Erichs, Johan (2005). Biblioteket lånar ut fördomar. *Biblioteksbladet*, nr 3, s. 22-23.

Gustavsson, Bernt (1994). Bildning mellan tradition och modernitet. Ingår i Rudvall, Göte (red.) *Bildning och utbildning: Texter till ett seminarium om Skola för bildning*. Malmö: Lärarhögskolan, Rapporter om utbildning 2/1994. S. 37-49.

Jochumsen, Henrik & Hvenegaard Rasmussen, Casper (2006). *Folkebiblioteket under forandring*. Köpenhamn: Danmarks Biblioteksforening, Danmarks Biblioteksskole.

Klasson, Maj (1997). Temat folkbibliotek, folkbildning och livslångt lärande. Ingår i Klasson, Maj (red.) *Folkbildning och bibliotek?: På spaning efter spår av folkbildning och livslångt lärande i biblioteksvärlden*. Borås: Valfrid. (Skrifter från Valfrid, nr 13). S. 9-21.

Det levande biblioteket – Handbok för arrangörer (2005). Ronni Abergel, Antje Rothemund, Gavan Titley & Péter Wootsch. Köpenhamn: Nordiska ministerrådet
Även tillgänglig som: <http://www.norden.org/pub/kultur/barn/sk/ANP2005761.pdf>
[2007-04-01]

Malmö stadsbibliotek (2006b) *Verksamhetsberättelse 2006*.
<http://www2.malmo.stadsbibliotek.org> [2007-04-25]

Matarasso, Francois (1998). *Beyond Book Issues: The Social Potential of Library Projects*. Comedia.

McCabe, Ronald (2001). *Civic Librarianship: Renewing the social mission of the public library*. Lanham, Maryland: Scarecrow Press.

Nationalencyklopedin, *Fördom*
<http://www.ne.se> [2007-12-12]

Nationalencyklopedin, *Hermeneutik*
<http://www.ne.se> [2008-02-06]

Nationalencyklopedin, *Kultur*
<http://www.ne.se> [2008-02-27]

Nationalencyklopedin, *KRIS*
<http://www.ne.se> [2007-10-09]

Nationalencyklopedin, *Livslångt lärande*
<http://www.ne.se> [2008-03-01]

Nationalencyklopedin, *RFSL*
<http://www.ne.se> [2007-10-09]

Nationalencyklopedin, *Social*
<http://www.ne.se> [2008-02-27]

Nyberg, Rainer (2000). *Skriv vetenskapliga uppsatser och avhandlingar: med stöd av IT och Internet*. Lund: Studentlitteratur.

Oldenburg, Ray (1989). *The Great Good Place*. New York: Paragon House.

Raber, Douglas (1996). ALA goal 2000 and public library ambiguities and possibilities. *Public libraries*, vol. 35, nr. 4, s. 224-231.

Riksutställningar, Fördomsbiblioteket (2007-04-19)
<http://www.riksutstallningar.se> [2007-10-09]

Sporre, Tove, Klingspor, Klara & Wigerholt, Jennie (2007). *Hatbrott 2006: En sammanställning av polisanmälningar med främlingsfientliga, islamofobiska, antisemitiska och homofobiska motiv*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet. Rapport 2007:17.
Även tillgänglig som: <http://www.bra.se> [2007-06-12]

Svensk biblioteksforening (2008) *Biblioteksplaner*.
<http://www.biblioteksforeningen.org> [2008-02-13]

Zetterlund, Angela (1997). Om folkbildningens roll i biblioteksvärlden idag. Ingår i Klasson, Maj (red.) *Folkbildning och bibliotek?: På spaning efter spår av folkbildning och livslångt lärande i biblioteksvärlden*. Borås: Valfrid. (Skrifter från Valfrid, nr 13). S. 26-47.

Widerberg, Karin (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Källor

Elektroniska källor

Helsingborgs kommun (2006). *Biblioteksplan för Helsingborgs kommun*.
<http://www.helsingborg.se> [2007-04-25]

Malmö biblioteksnämnd (1992). *Fantasi och kunskap*.
<http://www2.malmo.stadsbibliotek.org> [2007-04-25]

Malmö kommun (2005). *Malmö biblioteksplan*.
<http://www2.malmo.stadsbibliotek.org> [2007-04-25]

Malmö kulturförvaltning (2005). *Vision, huvudmål, ledstjärnor och verksamhetsidé för Kulturen i Malmö*.
<http://www2.malmo.stadsbibliotek.org> [2007-04-25]

Malmö stadsbibliotek (2006a). *Ledstjärnor 2007-2008*.
<http://www2.malmo.stadsbibliotek.org> [2007-04-25]

Otryckta källor

Helsingborgs stadsbibliotek. *Helsingborgs stadsbiblioteks vision*. Opublicerat dokument

I författarens ägo:

Provincintervjuer med en Läsare och en levande Bok gjorda i Malmö april 2007

Intervjuer med en Läsare, en levande Bok och en bibliotekarie gjorda i Helsingborg, april 2007

Intervjuer med en Läsare, en levande Bok och en bibliotekarie gjorda i Malmö okt 2007

Bilaga 1

Intervjuguide för bibliotekarier

Vad tycker du om idén med det Levande biblioteket? Varför?

Har du medverkat vid andra Levande bibliotek? Vad är din uppfattning om det här Levande biblioteket i jämförelse med andra?

Vilka förväntningar har ni haft på tidigare Levande bibliotek och har det blivit som ni förväntat er?

Vilka förväntningar finns inför detta Levande biblioteket och verkar det bli som ni förväntat er?

Hur har ni gått till väga vid val av levande Böcker, dels vid urval av vilka sorters Böcker samt vid urval av enskilda individer som ska vara levande Bok? Har ni i samband med detta val av levande Böcker haft etiska aspekter att ta hänsyn till?

När ni valt Böckernas tillhörighet och skulle beskriva respektive Boks fördomar, hur gick ni då tillväga?

Orsakar genomförandet av det Levande biblioteket ökade kostnader, omprioriteringar till det Levande biblioteket från annan verksamhet eller liknande belastningar?

Varför väljer ni att satsa på den här verksamheten med Levande bibliotek?

Vad värderar du högst när det gäller det Levande biblioteket?

Hur ser du på skillnaden mellan en vanlig bok och en levande Bok?

Vilken betydelse tror du det Levande biblioteket kan ha för a) de levande Böckerna b) Läsarna c) bibliotekarierna.

Anser du att verksamheten kan gagna biblioteket och i så fall på vilket sätt?

Tror du att det Levande biblioteket kan ha någon betydelse för samhället i stort?

Ser du något problem eller någon fara med det Levande biblioteket, några nackdelar eller tveksamheter? I så fall vilka?

Avsikten med det Levande biblioteket är ju att minska fördomar tror du också att det är så att fördomarna i allmänhet minskar?

Slutligen, har du själv, genom att arrangera det Levande biblioteket, ökat din förståelse för andra grupper?

Innan vi helt slutar undrar jag om det är något du vill tillägga.

Bilaga 2

Intervjuguide för Läsare

Vad tycker du om idén med det Levande biblioteket? Varför?

Har du lånat en levande Bok innan eller var detta första gången?

Är du en van biblioteksbesökare?

Visste du om att det var Levande bibliotek här idag?

Om ja, var det därför du gick hit? (Om ja, hur kom det sig att du planerade att låna en levande Bok?)

Om nej, hur kom det sig att du ändå bestämde dig för att låna en levande Bok?

Vad har du lånat för Bok?

Har du lånat fler böcker?

Vad tyckte du om den?

Varför tyckte du så?

Varför lånade du just den?

Vilken är din viktigaste erfarenhet av att läsa en levande Bok?

Hade du några förväntningar på det Levande biblioteket? Blev det i så fall som du förväntade dig?

Är du mycket intresserad av att veta mer om den grupptillhörigheten som din levande Bok har? Eller lånade du den mest för att prova på ett lån av en levande Bok?

(Om stort intresse:) Vill du på något sätt gå vidare med din nyfikenhet på den levande Bokens tillhörighet? Kunde den levande Boken i så fall, på något sätt, ge tips om personliga kontakter, litteratur, organisationer eller liknande?

Har du lärt dig något som du inte tidigare visste om Bokens grupptillhörighet?

Alt 1) Visste du med dig att du hade någon eller några fördomar om Boken (och i så fall vilken/vilka)? Om ja, kan du då säga att du blev av med den/de?

Alt 2) Även om du inte visste med dig att du hade någon fördom om Boken, upptäckte du att du trots allt haft någon eller några förutfattade meningar om Bokens tillhörighet? (och i så fall vilken/vilka)? Om ja, fick du en mer nyanserad bild?

Alt 3) Om du varken haft medvetna fördomar eller under mötet med Boken upptäckt att du ändå haft förutfattade meningar om Bokens tillhörighet, tycker du ändå att du lärt dig något nytt?

Om du anser att du har lärt dig något nytt, är det då något som du tror du kan ha en praktisk användning för i vardagen? (I så fall på vilket sätt?)

Tror du att ditt lån av den levande Boken kommer att kunna påverka hur du tänker om eller agerar mot människor tillhörande den aktuella gruppen.

Vad värderar du högst när det gäller det Levande biblioteket?

Hur ser du på skillnaden mellan en vanlig bok och en levande Bok?

Vilken betydelse tror du det Levande biblioteket kan ha för en levande Bok?

Vilken betydelse har lånet av den levande Boken haft för dig personligen?

Vilken betydelse tror du att lånet av en levande Bok kan betyda för andra människor?

Tror du att det Levande biblioteket kan ha någon betydelse för samhället i stort?

Ser du något problem eller någon fara med det Levande biblioteket, några nackdelar eller tveksamheter? I så fall vilka?

Avsikten med det Levande biblioteket är ju att minska fördomar tror du också att det är så att fördomarna i allmänhet minskar?

Innan vi helt slutar undrar jag om det är något du vill tillägga.

Bilaga 3

Intervjuguide för levande Böcker

Vad tycker du om idén med det Levande biblioteket? Varför?

Har du varit Bok tidigare? (Om ja, hur många gånger?)

Vad är din titel som bok?

Är du med anledning av din grupptillhörighet som bok aktiv på något sätt t. ex. medlem i någon organisation eller något liknande? Känner du dig trygg i din roll som xxxx?

Finns det många fördomar om xxx?

Har du själv upplevt att du blivit utsatt för fördomar?

Hur gick det till när du blev erbjuden att vara Bok?

Vad är ditt motiv, av vilken anledning ställde du upp som Bok?

Nu har det Levande biblioteket varit igång i x timmar, hur många gånger har du blivit utlånad hitintills?

Vilken är din bästa upplevelse hitintills av att bli läst?

Vilken är din värsta upplevelse hitintills av att bli läst?

Vilka är de vanligaste frågorna hitintills?

Vilken är din viktigaste erfarenhet som Bok?

Hade du några förväntningar på det Levande biblioteket? Blev det som du förväntade dig?

Om någon Läsare av någon anledning är mycket intresserad av att veta mer, kan du då på något sätt ge tips om personliga kontakter, litteratur, organisationer eller liknande?

Vad värderar du högst när det gäller det Levande biblioteket?

Hur ser du på skillnaden mellan en vanlig bok och en levande Bok?

Vilken betydelse tror du det kan ha för Läsaren att få prata med en levande Bok?

Vilken betydelse har det haft för dig personligen att vara en levande Bok?

Vilken betydelse tror du att det kan ha för andra levande Böcker?

Tror du att det Levande biblioteket kan ha någon betydelse för samhället i stort?

Ser du något problem eller någon fara med det Levande biblioteket, några nackdelar eller tveksamheter? I så fall vilka?

Avsikten med det Levande biblioteket är ju att minska fördomar tror du också att det är så att fördomarna i allmänhet minskar?

Slutligen, har du själv, genom att delta i det Levande biblioteket, ökat din förståelse för andra grupper? Kanske genom att prata med andra Böcker eller genom samtal med Läsarna?

Innan vi helt slutar undrar jag om det är något du vill tillägga.